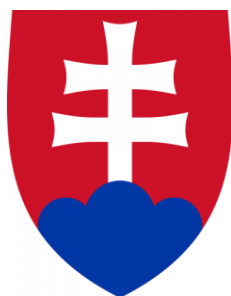

VEREJNÝ OCHRANCA PRÁV

Výročná správa Národného preventívneho mechanizmu za rok 2025

Národnej rade Slovenskej republiky
predkladá:

Róbert Dobrovodský
verejný ochranca práv

Bratislava marec 2026

Podľa § 23 ods. 2 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov verejný ochranca práv každoročne vypracúva osobitnú správu o priebehu a výsledkoch návštev Národného preventívneho mechanizmu podľa medzinárodných zmlúv, ktorými je Slovenská republika viazaná.¹

Na tento účel poskytnú verejnému ochrancovi práv súčinnosť orgány vykonávajúce úlohy Národného preventívneho mechanizmu - komisár pre deti a komisár pre osoby so zdravotným postihnutím.²

V súlade s citovaným ustanovením predkladám Národnej rade Slovenskej republiky

Výročnú správu Národného preventívneho mechanizmu za rok 2025.

¹ Dohovor OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 143/1988 Zb.) v znení Opčného protokolu k Dohovoru proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (Oznámenie Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR č. 448/2023 Z. z.).

² § 23 ods. 2 druhá veta zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov, zákon č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Obsah

Obsah	5
1 Úvod.....	7
2 Národný preventívny mechanizmus.....	9
2.1 Národný preventívny mechanizmus na Slovensku	9
2.2 Koordinácia NPM	12
2.3 Organizačná štruktúra	15
3 Činnosť NPM na Slovensku v roku 2025	17
3.1 Systematické návštevy	17
3.1.1 Verejný ochranca práv	17
3.1.2 Komisar pre deti	22
3.1.3 Komisar ka pre osoby so zdravotným postihnutím	29
3.2 Spolupráca na národnej a medzinárodnej úrovni.....	37
3.2.1 Spoločné aktivity	37
3.2.2 Spolupráca na národnej úrovni a šírenie povedomia	37
3.2.3 Medzinárodná spolupráca	44
4 Priority na rok 2026	46
4.1 Verejný ochranca práv	46
4.2 Komisar pre deti	46
4.3 Komisar ka pre osoby so zdravotným postihnutím	47
Príloha - Zhrnutie kľúčových odporúčaní NPM za rok 2025	49
I. Verejný ochranca práv	49
II. Komisar pre deti.....	51
III. Komisar ka pre osoby so zdravotným postihnutím	53

Táto správa neprešla jazykovou a štylistickou úpravou. Za jednotlivé časti správy zodpovedá každý zo subjektov Národného preventívneho mechanizmu samostatne.

1 Úvod

Vážené poslankyne a vážení poslanci,

ratifikácia Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len “Opčný protokol“) v roku 2023 predstavovala významný **krok k posilneniu ochrany práv a slobôd na Slovensku**, a to aj prostredníctvom záväzku vytvoriť Národný preventívny mechanizmus, ktorý je v podmienkach Slovenskej republiky inovatívnym nástrojom umožňujúcim systematicky monitorovať miesta, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby obmedzené na slobode.

Aj v treťom roku činnosti Národného preventívneho mechanizmu zostávalo naším **cieľom nielen zabezpečiť dôstojné a bezpečné prostredie pre tieto osoby a čo najviac znížiť riziko** mučenia a iného krutého, neludského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania, ale aj vytrvalo „svietiť do tmavých kútov“ spoločnosti a odkrývať skutočnosti, ktoré možno dlhý čas zostávali nepovšimnuté. Našou úlohou je v rámci zverených kompetencií čo najlepšie naplniť mandát Národného preventívneho mechanizmu a zároveň zosúladiť spoločný postup, keďže zákonodarca rozdelil jeho úlohy medzi tri existujúce ľudskoprávne inštitúcie.

“Tí, ktorí by sa vzdali základnej slobody, aby si kúpili trochu dočasnej bezpečnosti, si nezaslúžia ani slobodu, ani bezpečnosť. (Those who would give up essential Liberty, to purchase a little temporary Safety, deserve neither Liberty nor Safety)”
Benjamin Franklin, 1706-1790

JUDr. Róbert Dobrovodský, PhD., LL.M. (Tübingen)
verejný ochranca práv

Rok 2025 mi opätovne potvrdil kľúčovú úlohu Národného preventívneho mechanizmu pri včasnom odhalovaní rizík porušovania práv detí a prevencii nevhodného zaobchádzania. Ochrana práv detí je možná len prostredníctvom systematického, nezávislého a pravidelného monitoringu prostredí, v ktorých sú deti odkázané na rozhodnutia verejnej moci. V roku 2025 sme realizovali preventívne monitorinky, vyhodnocovali podnety a sledovali systémové riziká. Osobitnú pozornosť sme venovali zachovaniu rodinných väzieb, keďže psychologické štúdie potvrdzujú, že odopieranie blízkych vzťahov predstavuje najzávažnejšiu formu týrania. Snahou bolo zároveň chrániť súkromie, zabezpečiť právo na vypočutie a všetko realizovať v súlade s princípom najlepšieho záujmu dieťaťa. Zistenia ukázali pretrvávajúce systémové nedostatky – nedostatočnú ochranu detí v konfliktných rodinných situáciách, opakované porušovanie práva na kontakt s oboma rodičmi, formálne uplatňovanie princípu najlepšieho záujmu dieťaťa a slabú citlivosť postupov orgánov verejnej moci.

Zvýšený počet podnetov od detí potvrdzuje dôveru v preventívne a ochranné mechanizmy, ale zároveň poukazuje na potrebu posilniť včasnú intervenciu a koordináciu zodpovedných subjektov. Sústredili sme sa aj na širšie determinanty rizika – duševné zdravie, chudobu a sociálne vylúčenie – a zapájanie detí do hodnotenia prostredí a politík. Rešpektovanie participačných práv detí považujem za neoddeliteľnú súčasť účinnej prevencie. Rok 2025 mi

opätovne potvrdil, že účinný výkon Národného preventívneho mechanizmu je možný len pri zachovaní nezávislosti, odbornej kontinuity, systematického monitoringu a jasných, realizovateľných odporúčaní. V tejto práci budem pokračovať aj naďalej, vždy v súlade s medzinárodnými záväzkami Slovenskej republiky a v NAJLEPŠOM ZÁUJME KAŽDÉHO DIEŤAŤA.

prof. MUDr. Jozef Mikloško, PhD.
komisár pre deti

Pri realizácii mandátu Národného preventívneho mechanizmu som sa s mojím tímom v roku 2025 zamerala na dva hlavné ciele, hĺbkové mapovanie praktických postupov uplatňovaných pri predchádzaní zlému zaobchádzaniu s rezidentmi v psychiatrických zariadeniach a v špecializovaných zariadeniach sociálnych služieb a pokračovanie v budovaní kvalitných monitorovacích kapacít, inšpirujúc sa najlepšimi zahraničnými výsledkami. Spoločným menovateľom pri výbere navštívených zariadení bolo zlepšenie ochrany zvlášť zraniteľných a zlým zaobchádzaním ohrozených osôb. Osoby nachádzajúce sa v akútne nepriaznivom psychickom stave či s ťažkým duševným ochorením sú výrazne odkázané na pomoc a ochranu iných osôb (predovšetkým personálu zariadenia) a zároveň sú výrazne oslabené v schopnosti brániť sa prípadnému zlému zaobchádzaniu. Z toho vyplývajú zvýšené nároky na zariadenia pri vytváraní preventívnych postupov a záruk smerujúcich k predchádzaniu vzniku zlého zaobchádzania. Vychádzajúc v ústrety aj požiadavkám samotných navštívených zariadení, sme sa sústredili aj na zber skúseností a poznatkov o dobrej praxi, nielen z domácich ale aj zo zahraničných zdrojov.

Pre mňa a môj tím je pri výkone mandátu Národného preventívneho mechanizmu najdôležitejšie strážiť, aby sa v kontakte s osobami so zdravotným znevýhodnením nikdy nestratila zo zreteľa ľudská dôstojnosť, a to ani v tých najnáročnejších situáciách.

JUDr. Zuzana Stavrovská
komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím

2 Národný preventívny mechanizmus

2.1 Národný preventívny mechanizmus na Slovensku

Dňa 4. júla 2023 Slovenská republika ratifikovala Opčný protokol, ktorý vstúpil do účinnosti dňa 19. októbra 2023. Ratifikáciou Opčného protokolu sa Slovenská republika zaviazala vytvoriť nezávislý monitorovací mechanizmus s cieľom zaviesť systém **pravidelných preventívnych návštev miest, kde sú alebo môžu byť umiestnené osoby obmedzené na osobnej slobode**. Na základe tohto mandátu Národný preventívny mechanizmus (ďalej len „NPM“) vykonáva systematické návštevy daných miest, ktorých cieľom je **identifikovať riziko zlého zaobchádzania vychádzajúce zo systémových nedostatkov a rutinných postupov a snažiť sa zlému zaobchádzaniu zamedziť na systémovej úrovni, tak aby sa jeho výskytu zabránilo aj do budúcnosti**.³

Opčný protokol definuje **obmedzenie osobnej slobody** v čo najširšom možnom ponímaní, a to ako akúkoľvek formu zadržania alebo umiestnenia osoby do verejného alebo do súkromného opatrovníckeho zariadenia, ktoré táto osoba nemôže opustiť z vlastnej vôle na základe príkazu akéhokoľvek súdneho, správneho alebo iného orgánu.⁴ Podľa Opčného protokolu má byť NPM funkčne nezávislé. Nezávislosťou majú disponovať aj jeho zamestnanci. Kvôli naplneniu úloh, musí NPM vykonávať svoj mandát bez akýchkoľvek obmedzení, stimulov, nátlakov, zastrasovania, nevhodných vplyvov alebo zásahov, priamych alebo nepriamych, alebo vystaveniu sa občianskoprávnej, trestnoprávnej alebo inej zodpovednosti. NPM sa pri výkone monitoringu riadi Istanbulským protokolom,⁵ ktorý bol ako metodická príručka vydaný v roku 2001 Úradom vysokého komisára OSN pre ľudské práva, a ktorý bol zrevidovaný v roku 2022. Zamestnanci a experti spolupracujúci s NPM majú mať súčasne potrebnú spôsobilosť a profesionálne znalosti. Opčný protokol ďalej apeluje na zmluvné štáty, aby sa usilovali o vyváženosť pohlaví a primerané zastúpenie etnických a menšinových skupín v krajine a zaväzuje ich, aby na fungovanie NPM vyčlenili **dostatočné finančné zdroje**.⁶

NPM je na Slovensku zriadený od 1. mája 2023, t. j. od momentu, kedy do účinnosti vstúpila novela zákona o verejnom ochrancovi práv, ako aj zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.⁷ Slovenská republika sa rozhodla kompetenciu NPM rozdeliť medzi **trojicu už existujúcich orgánov**, ktoré plnia im zverené úlohy v oblasti ochrany

³ Prevencia mučenia, Rola národného preventívneho mechanizmu, praktická príručka, 21. vydanie, str. 5.: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/NPM_Guide_EN.pdf.

⁴ Opčný protokol bol členskými štátmi Organizácie Spojených národov dojednaný na podklade Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (Dohovor OSN proti mučeniu). Z čl. 2 a 16 Dohovoru OSN proti mučeniu vyplýva zmluvným štátom záväzok prijať účinné zákonodarné, správne, súdne alebo iné opatrenia na zabránenie **mučeniu** na celom území, ktoré je pod ich jurisdikciou, ako aj zabrániť **ďalším činom krutého, neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania**, ktoré nepatria pod definíciu mučenia, ak takéto činy spáchal verejný činiteľ alebo iná osoba konajúca z úradného poverenia alebo z ich podnetu alebo s ich výslovným alebo tichým súhlasom.

⁵ Istanbulský protokol taktiež zakotvuje podrobné pravidlá vedenia rozhovorov s monitorovanými osobami, ako napríklad vhodnosť miesta rozhovoru či získanie dôvery. Práve získanie dôvery monitorovanej osoby je základný predpoklad na získanie informácií o mučení alebo zlom zaobchádzaní. Pre získanie dôvery monitorovanej osoby je dôležité, aby sa členovia monitorovacieho tímu správali k týmto osobám zdvorilo, rešpektujúco, s úctou a empatiou, aktívne a so záujmom načúvali, starostlivo komunikovali a boli úprimní a prispôsobili sa komunikačnému štýlu monitorovanej osoby.

⁶ Čl. 18 Opčného protokolu.

⁷ Zákon č. 110/2023, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 564/2001 o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony.

a podpory ľudských práv. Ide o verejného ochrancu práv, komisára pre deti a komisárku pre osoby so zdravotným postihnutím. Súčasne sa zákonodarca rozhodol rozdeliť ich pôsobnosť vo vzťahu k jednotlivým zariadeniam. V zmysle relevantnej právnej úpravy, jednotlivé subjekty NPM vykonávajú systematické návštevy na týchto miestach:

Verejný ochranca práv:⁸

- v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody alebo detencia,
- v azylových zariadeniach a
- na iných miestach, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci, najmä celý policajného zaistenia (ďalej len „CPZ“) a zariadenia na zaistenie cudzincov.

Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím:⁹

- v zariadeniach, v ktorých sa vykonáva súdom nariadené ochranné liečenie,
- na miestach, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby so zdravotným znevýhodnením obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci alebo v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti, najmä v zdravotníckych zariadeniach, zariadeniach sociálnych služieb a iných zariadeniach poskytujúcich podobnú starostlivosť, vrátane zariadení bez registrácie podľa osobitného predpisu.¹⁰

Komisár pre deti:¹¹

- v špeciálnych výchovných zariadeniach a zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately,¹²
- na iných miestach, kde sa nachádzajú deti alebo sa môžu nachádzať deti obmedzené na slobode orgánmi verejnej moci alebo v dôsledku odkázanosti na poskytovanie starostlivosti.¹³

Pravidelné systematické návštevy vykonávané ako súčasť NPM majú predovšetkým **preventívny charakter**, t. j. jeho účelom je **pôsobiť do budúca a predchádzať mučeniu** a inému zlému zaobchádzaniu. Na posúdenie, či mohlo dôjsť alebo došlo k zlému zaobchádzaniu v zmysle Dohovoru OSN proti mučeniu a inému krutému, neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „Dohovor OSN proti mučeniu“),

⁸ § 3 ods.3 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov.

⁹ § 10 ods. 2 písm. h) zákona č. 176/2015 Z. z. o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

¹⁰ Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím je oprávnená vykonávať svoje právomoci aj voči súkromným subjektom, pokiaľ sú prevádzkovateľom zariadenia, na ktoré sa jej pôsobnosť vzťahuje (napríklad neverejným poskytovateľom sociálnych služieb).

¹¹ § 4 ods. 2 písm. h) zákona o komisárovi pre deti a komisárovi pre osoby so zdravotným postihnutím.

¹² Do tejto kategórie patria zariadenia ako napr. diagnostické centrá, reedukačné centrá, liečebno-výchovné sanatóriá, centrá pre deti a rodiny, zariadenia ústavnej zdravotnej starostlivosti alebo resocializačné zariadenia.

¹³ Do tejto kategórie patria miesta, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať deti obmedzené na osobnej slobode. Patria sem napr. ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých, ústavy na výkon väzby, útvary policajného zaistenia pre cudzincov, celý policajného zaistenia a určené priestory, azylové zariadenia a karanténa alebo izolácia maloletých osôb.

využíva NPM všetky dostupné „štandardy“, t. j. súbor zásad na posúdenie zlého zaobchádzania vydané na národnej a medzinárodnej úrovni, ktoré vychádzajú z praxe medzinárodného mechanizmu a národných preventívnych mechanizmov jednotlivých zmluvných štátov Dohovoru OSN proti mučeniu ako aj zo súdnej praxe Európskeho súdu pre ľudské práva.

V zmysle platných metodických postupov, ako aj medzinárodných odporúčaní, **tímy NPM nevyšetrujú konkrétne prípady** ale pracujú s tzv. podozreniami, ktoré vyplývajú zo zistení počas jednotlivých systematických návštev. Preto uplatňujú tzv. „dostatočne dôveryhodný“¹⁴ štandard dôkazu na všetky informácie, ktoré sú získané z rozhovorov s osobami obmedzenými na slobode (alebo s inými zdrojovými osobami). Tento štandard zodpovedá „rovnováhe pravdepodobností“. Znamená to, že viac dôkazov zistenie podporuje ako mu protirečí (51 %). Kritériá, ktoré pomáhajú pri tomto hodnotení, zahŕňajú úroveň podrobností jednotlivých vyhlásení, konzistentnosť informácií, existenciu vzorcov a iné potvrdzujúce informácie a dôkazy. Až keď sú informácie vyhodnotené ako „dostatočne dôveryhodné“, sú zahrnuté do analýzy a na ich základe sa vytvoria odporúčania.

Pri svojej činnosti je NPM zároveň viazaný **tzv. do no harm principle** (tzv. neškodiť, alebo nezhoršiť situáciu danej osoby). Teda princípom, ktorý zaväzuje NPM konať za každých okolností tak, aby neohrozil život a bezpečnosť osôb obmedzených na slobode, prípadne svedkov a iných osôb, ktoré sú s ním v kontakte a aby predchádzal možnej škode/ublíženiu. Princíp kladie dôraz na to, že možným konaním, ale aj nekonaním, sa nesmie situácia dotknutej osoby zhoršiť.¹⁵

¹⁴ V súlade s medzinárodnými štandardmi OSN, národné preventívne mechanizmy a ďalšie orgány vykonávajúce monitorovanie ľudských práv uplatňujú pri zisťovaní skutkového stavu štandard dokazovania „prevažujúcej pravdepodobnosti“ (balance of probabilities, resp. „more likely than not“). Tento štandard znamená, že určitá skutočnosť sa považuje za preukázanú vtedy, ak je na základe dostupných dôkazov a informácií pravdepodobnejšie než nie (t. j. s pravdepodobnosťou presahujúcou 50 %), že k nej došlo. Ide o štandard bežne používaný v kontexte monitorovania ľudských práv, ktorý nevyžaduje absolútnu istotu ani preukázanie skutku „nad všetku rozumnú pochybnosť“, ako je to v trestnom konaní. Vzhľadom na preventívny charakter mandátu NPM podľa Opčného protokolu k Dohovoru OSN proti mučeniu, ktorého cieľom je predchádzanie zlému zaobchádzaniu a zlepšovanie podmienok zaobchádzania s osobami pozbavenými osobnej slobody, zistenia NPM nemajú povahu trestnoprávných záverov a nie je na ne kladený štandard dokazovania typický pre trestné vyšetrovanie. Viac v dokumentoch:

a) Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva: Manuál pre národné ľudskoprávne inštitúcie, str. 85: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/PTS-4Rev1-NHRI_en.pdf;

b) Úrad vysokého komisára OSN pre ľudské práva: Manuál o účinnom vyšetrovaní a dokumentácii mučenia a iného krutého, neludského alebo ponižujúceho zaobchádzania (Istanbulský protokol), para. 183: https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/publications/2022-06-29/Istanbul-Protocol_Rev2_EN.pdf;

c) Opčný protokol k Dohovoru OSN proti mučeniu, čl. 1 a čl. 4.

¹⁵ Podvýbor pre predchádzanie mučeniu a inému krutému, neludskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (SPT) vo svojej 9. výročnej správe hovorí, že v prípadoch, keď legislatíva vyžaduje, aby národný preventívny mechanizmus alebo jeho úradníci hlásili trestné činy a/alebo zdieľali informácie, musí mať prednosť princíp dôvernosti, ako je stanovený v Opčnom protokole:

<https://documents.un.org/doc/undoc/gen/g16/059/73/pdf/g1605973.pdf>

Opčný protokol vymenúva aj zoznam oprávnení, ktorými by mal NPM disponovať na zabezpečenie riadneho výkonu svojho mandátu.¹⁶ S cieľom zhromaždiť čo najviac vecných dôkazov slúžiacich na zdokumentovanie udalostí ako sú tvrdenia o mučení alebo o zlom zaobchádzaní, si môže NPM kresliť náčrty a fotografovať a/alebo zaznamenávať dôkazy na video.¹⁷ Pri výkone mandátu členovia NPM dodržiavajú profesionálne správanie za každých okolností a zachovávajú si najvyšší štandard bezúhonnosti, slušnosti a vzhľadu, cti, dôstojnosti, spôsobilosti a pracovitosti.

Po výkone systematickej návštevy, zozbieraní a analýze všetkých podkladov vydáva NPM individuálnu správu, ktorá v zásade obsahuje opis podmienok v zariadení, štandardy posudzovania zlého zaobchádzania a na to nadväzujúce zistenia a odporúčania pre všetky dotknuté subjekty, ktorými sú spravidla vedenie zariadenia, jeho zriaďovateľ a vecne a miestne príslušné orgány verejnej moci. Cieľom opatrení/odporúčaní je **určiť rizikové faktory a základné príčiny**, ktoré vedú k zlému zaobchádzaniu tak, aby sa zabránilo ich výskytu alebo opakovanému výskytu v budúcnosti a v súlade s účelom Opčného protokolu sa zameriavajú primárne na systémové otázky.¹⁸ **Zmluvný štát je povinný sa zaoberať odporúčaniami**, ktoré mu NPM navrhne a viesť s ním dialóg, ako navrhnuté odporúčania implementovať.¹⁹ Individuálne správy zo systematických návštev, ako aj odpovede dotknutých subjektov sú zverejňované na webových sídlach jednotlivých inštitúcií zabezpečujúcich úlohy NPM. Výročná správa NPM je zverejňovaná iba na webovom sídle Kancelárie verejného ochrancu práv (ďalej len „KVOP“).

NPM zároveň spolupracuje so všetkými relevantnými aktérmi v oblasti prevencie zlého zaobchádzania. Prostredníctvom stretnutí, konferencií a stretnutí za okrúhlym stolom vedie aktívny dialóg s príslušnými orgánmi verejnej moci, zriaďovateľmi a vedúcimi zariadení, ako aj s občianskou spoločnosťou, s cieľom zdieľať poznatky a posilniť účinnosť prevencie. Dôležitou súčasťou mandátu NPM je aj pripomienkovanie existujúcich zákonov a legislatívnych návrhov. V oblasti vzdelávania sa NPM venuje šíreniu povedomia o zlom zaobchádzaní a o možnostiach ako mu predchádzať, napríklad aj vzdelávaním osôb, ktoré prichádzajú do kontaktu s osobami obmedzenými na slobode.

2.2 Koordinácia NPM

Vzhľadom na skutočnosť, že zákonodarca rozdelil mandát NPM medzi tri už existujúce inštitúcie, vznikla aj potreba zabezpečiť jednotnú implementáciu Opčného protokolu a jednotné fungovanie NPM. Zákonodarca preto zveril verejnému ochrancovi práv koordináciu

¹⁶ Týmito oprávneniami sú najmä: prístup ku všetkým informáciám ohľadne počtu osôb obmedzených na slobode, ako aj počtu miest obmedzenia osobnej slobody a ich polohy; prístup ku všetkým informáciám týkajúcim sa zaobchádzania s týmito osobami, ako aj podmienok ich zadržania; vstup do všetkých miest zadržania a k ich zariadeniu a vybaveniu; príležitosť uskutočniť súkromné rozhovory s osobami obmedzenými na slobode bez svedkov, buď osobne alebo, ak je to potrebné, s tlmočníkom, ako aj s akoukoľvek inou osobou, o ktorej sa NPM domnieva, že môže poskytnúť relevantné informácie; nezávislosť vo výbere miest, ktoré chce navštíviť a osôb, s ktorými chce uskutočniť rozhovor; právo mať kontakty s SPT, zasielať mu informácie a stretávať sa s ním (čl. 20 Opčného protokolu).

¹⁷ NPM dokumentuje reťazec úschovy spojený so získavaním a uchovávaním fyzických dôkazov, aby sa tieto dôkazy mohli v budúcnosti použiť v súdnom konaní, vrátane prípadného trestného stíhania.

¹⁸ Navrhnuté prostriedky nápravy NPM KOZP komunikuje s monitorovaným zariadením s možnosťou vyjadriť sa k nim a ustáliť ich konečné znenie. V texte správy sú opatrenia a odporúčania vždy farebne odlišené. Kontrolu opatrení a odporúčaní uložených podľa Dohovoru OSN proti mučeniu zabezpečuje taktiež NPM KOZP.

¹⁹ Čl. 22 Opčného protokolu.

právomoc.²⁰ Súčasná právna úprava aj naďalej obsahuje iba pomerne vágne ustanovenie,²¹ v zmysle ktorého verejný ochranca práv - ako koordinačný orgán NPM - vydáva závery, správy, odporúčania, vrátane osobitnej správy o priebehu a výsledkoch návštev zariadení alebo miest podľa § 3 ods. 3 zákona o verejnom ochrancovi práv a komunikuje s príslušným medzinárodným zmluvným orgánom.²²

Vzhľadom na uvedené skutočnosti sa hneď na začiatku výkonu mandátu NPM vedúci predstavitelia všetkých troch inštitúcií dohodli, že koordinačná úloha verejného ochrancu práv bude predovšetkým zahŕňať **reprezentovanie NPM navonok** vo vzťahu k Národnej rade Slovenskej republiky, k medzinárodnému orgánu, ktorým je Podvýbor pre predchádzanie mučeniu a inému krutému, neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu, ako aj organizovanie spoločných školení a iných podujatí. Jednotlivé inštitúcie si zároveň **zachovávajú autonómiu** pri stanovovaní svojich priorít v oblasti vykonávania systematických návštev NPM, spracovávaní metodických postupov, ako aj záverov z jednotlivých návštev.

Napriek pomerne rámcovej právnej úprave ponúka výkon mandátu NPM priestor na voľbu takých postupov, ktoré v čo najväčšej miere podporia jeho účelné a efektívne napĺňanie všetkými tromi inštitúciami. Na základe skúseností a výziev z roku 2024²³ pristúpil verejný ochranca práv, ako koordinačný orgán, k úprave nastavenia koordinácie a spolupráce medzi subjektmi NPM, pričom v roku 2025 zaviedol formát pravidelných pracovných stretnutí na úrovni riaditeľov vedúcich NPM tímov jednotlivých inštitúcií.

V priebehu roka sa uskutočnilo **päť takýchto pracovných stretnutí**,²⁴ ktorých prínosom je ich menej formalizovaný charakter umožňujúci prehĺbenie praktickej spolupráce, efektívnejšiu komunikáciu, systematickú výmenu informácií, zdieľanie relevantných dokumentov a metódik, ako aj vecný dialóg o aktuálnych výzvach a možnostiach vzájomnej spolupráce. Toto prehĺbenie spolupráce vyvrcholilo spoločnou študijnou návštevou všetkých subjektov NPM v Slovenskej republike. Taktiež sa vytvoril spoločný priestor na zdieľanie relevantných dokumentov a bola vytvorená **pracovná metodika o spoločných návštevách zariadení**.²⁵ Toto nastavenie možno hodnotiť ako pozitívny posun, v ktorom NPM subjekty plánujú pokračovať aj v roku 2026.

Zároveň sa zachovalo aj **formálne stretnutie verejného ochrancu práv a komisárov**, ako vedúcich jednotlivých inštitúcií plniacich mandát NPM, ktoré sa uskutočňuje aspoň raz za rok a je určené najmä na diskusiu o strategických témach a hlavných prioritách jednotlivých úradov. Okrem toho, verejný ochranca práv riešil prípravu výročnej správy za rok 2024 tak, že zabezpečenie prekladu bolo primerane rozdelené medzi jednotlivé úrady NPM. Avšak tento

²⁰ § 3 ods. 2 zákona o verejnom ochrancovi práv.

²¹ Na túto skutočnosť verejný ochranca práv poukazoval aj v prechádzajúcich výročných správach NPM: a) Výročná správa Národného preventívneho mechanizmu za rok 2023, str. 13: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2024/03/vyrocnna_sprava_NPM_2023_final.pdf;

b) Výročná správa Národného preventívneho mechanizmu za rok 2024, str. 13: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/03/vyrocnna_sprava_NPM_2024.pdf.

²² § 22a ods. 1 zákona o verejnom ochrancovi práv.

²³ Výročná správa NPM za rok 2024, kapitola 2.2.3.

²⁴ Pracovné stretnutia sa uskutočnili dňa 19.2.2025 (online), 16.4.2025 (online), 12.8.2025 (online), 27.10.2025 (online) a 11.12.2025 (online).

²⁵ Postup vykonávania spoločných monitorovacích návštev pre Národný preventívny mechanizmus na Slovensku, odsúhlasený subjektmi NPM dňa 12.8.2025.

postup nemení skutočnosť, že systémové financovanie koordinačnej funkcie zostáva otvorenou otázkou, ktorá bola zdôraznená aj v predchádzajúcich výročných správach NPM.²⁶

Zhodnotenie koordinačnej funkcie za rok 2025 verejným ochrancom práv

V rámci výkonu koordinačnej funkcie sa verejný ochranca práv v roku 2025 vyrovnal s aktuálnymi výzvami už uvedeným spôsobom, a to zvýšenou frekvenciou pracovných stretnutí subjektov NPM, čo však nemení nič na skutočnosti, že otázka reálneho rozsahu koordinačných kompetencií, ako aj zabezpečenia primeraných finančných zdrojov **zostáva naďalej nevyriešená**. S cieľom upresniť spôsob spolupráce a koordinácie subjektov NPM začal verejný ochranca práv v roku 2025 prípravy na uzatvorenie memoranda o spolupráci subjektov NPM, ktoré by malo prehĺbiť ich vzájomnú spoluprácu a koordináciu. Verejný ochranca práv **hodnotí spoluprácu subjektov NPM za rok 2025**, ktorá je v rozhodujúcej miere založená na dobrej vôli, vzájomnom rešpekte a dôvere všetkých dotknutých inštitúcií, **pozitívne**. Zároveň aj naďalej považuje za dôležité, aby bol rozsah koordinačných právomocí **v legislatíve bližšie určený, a aby inštitúcia, ktorá túto úlohu zabezpečuje, dostala aj dostatočné finančné zdroje** a konkrétne kompetencie, ktoré budú pre subjekty NPM záväzné.

Zhodnotenie koordinácie NPM za rok 2025 komisárom pre deti

Komisár pre deti považuje za pozitívne, že aj verejný ochranca práv vo svojom hodnotení za rok 2025 oceňuje kvalitu vzájomnej spolupráce. Zároveň je presvedčený, že skutočnosť, že je táto spolupráca založená na dobrej vôli, vzájomnom rešpekte a dôvere, nepredstavuje slabší ani menej formálny základ než prípadné detailné legislatívne vymedzenie koordinačných oprávnení. Dobrá vôľa, rešpekt a dôvera sú totiž nevyhnutnými predpokladmi efektívnej spolupráce v akomkoľvek inštitucionálnom rámci – nemožno ich nahradiť ani zabezpečiť samotným rozšírením právomocí. Ide o hodnoty, ktoré sa budujú dlhodobou odbornou praxou a korektnou komunikáciou, nie o prvky, ktoré by bolo možné ustanoviť normatívnym aktom.

Z pohľadu komisára má koordinačná úloha najmä organizačno-komunikačný charakter – spočíva v pracovných stretnutiach, výmene informácií a zosúladovaní postupov, nie v riadiacej právomoci voči nezávislým subjektom. Je presvedčený, že tento rámec je možné primerane upraviť memorandom o spolupráci, bez potreby rozširovania záväzných legislatívnych kompetencií.

V praxi medzi subjektmi NPM nevznikajú spory brániace dohode; spolupráca je dlhodobá a konštruktívna. Spoločným cieľom zostáva efektívna ochrana práv a pokračovanie partnerskej spolupráce.

²⁶ Na túto skutočnosť verejný ochranca práv poukazoval aj v prechádzajúcich výročných správach NPM:
a) Výročná správa Národného preventívneho mechanizmu za rok 2023, str. 14: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2024/03/vyrocnna_sprava_NPM_2023_final.pdf;
b) Výročná správa Národného preventívneho mechanizmu za rok 2024, str. 14: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/03/vyrocnna_sprava_NPM_2024.pdf.

Zhodnotenie koordinácie NPM za rok 2025 komisárkou pre osoby so zdravotným postihnutím

Z pohľadu komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím poskytuje platná právna úprava koordinačnej pôsobnosti verejného ochrancu práv v rámci NPM dostatočný právny rámec na zabezpečenie plnenia úloh vyplývajúcich z Opčného protokolu, a to pri súčasnom rešpektovaní nezávislého postavenia jednotlivých subjektov NPM.

Zákonné vymedzenie koordinačnej právomoci je, podľa jej hodnotenia, nastavené tak, aby umožňovalo zabezpečenie spoločných výstupov NPM a komunikáciu s príslušným medzinárodným orgánom, bez zásahu do autonómneho výkonu mandátu jednotlivých inštitúcií pri realizácii systematických návštev, určovaní priorít a formulovaní záverov v rozsahu ich pôsobnosti.

V aplikačnej praxi neboli zo strany komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím identifikované skutočnosti, ktoré by odôvodňovali potrebu rozširovania koordinačných kompetencií nad rámec platnej legislatívy. Za kľúčovú výzvu naopak považuje zabezpečenie primeraných finančných zdrojov pre všetky tri subjekty NPM tak, aby bol garantovaný efektívny a stabilný výkon ich zákonného mandátu.

2.3 Organizačná štruktúra

Každý subjekt vykonávajúci mandát NPM na Slovensku mal v roku 2025 ustálené monitorovacie tímy, ktoré sa okrem systematických návštev venovali aj advokačným stretnutiam, vedeniu dialógu s relevantnými aktérmi, ako aj zvyšovaniu povedomia o mandáte NPM a prevencii proti mučeniu a inému zlému zaobchádzaniu.

Verejný ochranca práv má pre plnenie úloh NPM samostatný organizačný útvar – odbor dohľadu nad obmedzovaním osobnej slobody, s počtom šesť štátnozamestnaneckých miest. Stabilný tím v súčasnosti tvorí šesť osôb, z toho päť právnikov s niekoľkoročnými pracovnými skúsenosťami v oblasti ochrany ľudských práv a jedna sociálna pracovníčka. Verejný ochranca práv má už skúsenosť s využívaním externých odborníkov, ktorí sa v zmysle medzinárodných odporúčaní spolu so zamestnancami odboru dohľadu nad obmedzovaním osobnej slobody môžu zúčastňovať na systematických návštevách a následne spolupracovať aj na spracovávaní individuálnych správ z návštev. V roku 2026 má odbor v pláne pokračovať v spolupráci s externými odborníkmi, predovšetkým s lekármi so špecializáciou všeobecné lekárstvo a psychiatria. V KVOP riadi odbor dohľadu nad obmedzovaním osobnej slobody JUDr. Tímea Stránská, LL.M.

NPM je na **Úrade komisára pre deti** (ďalej len „ÚKPD“) zriadený ako samostatný odborný tím tvorený internými zamestnancami na plný alebo skrátený pracovný úväzok a podľa potreby dopĺňaný externými expertmi. V roku 2025 NPM ÚKDP zabezpečoval svoju činnosť najmä prostredníctvom interných kapacít a došlo k jeho personálnemu posilneniu o ďalšieho psychológa na plný pracovný úväzok, čím sa rozšírilo odborné zázemie tímu a zároveň sa podporilo vyvážené zastúpenie odborných perspektív v oblasti psychologickéj práce. Tento krok prispel k zvýšeniu kvality monitorovacích návštev najmä v oblasti vedenia odborných rozhovorov s deťmi a komplexnejšieho posudzovania situácií s ohľadom na rozmanitosť individuálnych skúseností. Základný tím NPM vedie Mgr. Gabriela Cabanová a tvorí ho

multidisciplinárna skupina odborníkov z oblasti práva, sociálnej práce, psychológie, liečebnej pedagogiky a peer práce, ktorých kombinované odborné a praktické skúsenosti umožňujú komplexné hodnotenie situácií v zariadeniach, prevenciu rizík a ochranu práv a dôstojnosti detí. Multidisciplinárne zloženie tímu sa v praxi osvedčilo najmä pri včasnej identifikácii rizikových situácií a pri predchádzaní ich eskalácii. Činnosť NPM je metodicky podporovaná aj externým odborníkom v oblasti medzinárodného práva a posudzovania najlepšieho záujmu dieťaťa, pričom zloženie tímu je flexibilné a umožňuje operatívne zapájanie ďalších expertov podľa charakteru a potrieb jednotlivých monitorovacích aktivít.

V roku 2025 **komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím** plnila úlohy NPM prostredníctvom svojho NPM tímu Úradu komisára pre osoby so zdravotným postihnutím (ďalej len „KOZP“) v kombinácii s externými odbornými spolupracovníkmi. Na výkone systematických návštev sa tak podieľali tri právničky NPM KOZP a ako externí spolupracovníci právny expert s dlhoročnou skúsenosťou v advokácii ľudských práv osôb so zdravotným znevýhodnením, právna expertka s dlhoročnou monitorovacou skúsenosťou zlého zaobchádzania a dve odborníčky z oblasti psychiatrie. Vychádzajúc z vlastných aj zo zahraničných skúseností sa ako optimálny model plnenia úloh NPM osvedčilo obsadenie členov tímu NPM právnikmi a zabezpečenie expertov z iných oblastí formou externej spolupráce. Dôležitou organizačnou zmenou je vytvorenie analytického miesta na posilnenie a systematický rozvoj monitorovacej činnosti prostredníctvom priebežného uplatňovania najnovších medzinárodných poznatkov, judikatúry a odporúčaných postupov (best practices). Team leaderkou NPM KOZP je Katarína Kohýlová, LL.M.

3 Činnosť NPM na Slovensku v roku 2025

3.1 Systematické návštevy

V roku 2025 mali subjekty vykonávajúce mandát NPM na Slovensku svoje vopred stanovené plány systematických návštev, ktoré zohľadňovali kritériá, ako sú geografická poloha zariadenia, jeho veľkosť, ľudskoprávne otázky známe z predchádzajúcej praxe, v prípade niektorých zariadení aj na základe kritérií ako sú napr. stupeň stráženia a rozdelenie osôb obmedzených na slobode podľa pohlavia alebo veku. Tieto plány boli zostavované tak, aby bolo možné zohľadniť aj **aktuálnu dynamiku vývoja ľudskoprávných otázok** v jednotlivých zariadeniach a podľa potreby niektoré zariadenia do plánu dodatočne zaradiť. Cieľom týchto plánov je zabezpečiť vykonanie návštev vo všetkých miestach, kde sa nachádzajú alebo sa môžu nachádzať osoby obmedzené na slobode bez výnimky a opakovane.

Keďže Opčný protokol a ani iné medzinárodné dokumenty²⁷ neobsahujú žiadnu konkrétnu metodiku zisťovania rizikových faktorov a základných príčin, ktoré vedú k zlému zaobchádzaniu alebo k jeho opakovanému výskytu v budúcnosti, každý NPM tím má vypracovanú **internú metodiku** vykonávania systematických návštev adaptovanú na miesta spadajúce do jeho pôsobnosti. Jednotlivé metodiky zahŕňajú aj praktické informácie ako napr. postupovať pri organizácii monitoringu, základné zásady, ktoré je potrebné pri monitoringu dodržiavať, oblasti, na ktoré sa pri monitoringu zamerať a príp. súbor vzorových otázok pre jednotlivých respondentov. Tieto metodiky sú pravidelne aktualizované na základe poznatkov získaných z praxe, ako aj na základe rozvoja medzinárodných štandardov pre zákaz mučenia a iného zlého zaobchádzania.

3.1.1 Verejný ochranca práv

V roku 2025 KVOP pri napĺňaní svojho mandátu NPM vykonala spolu **14 monitorovacích návštev**, z toho sedem návštev bolo vykonaných v CPZ a v určených priestoroch, tri v ústavoch na výkon väzby, dve v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody a dve v pobytových táboroch pre cudzincov. Ku každej z návštev vypracoval NPM tím samostatnú monitorovaciu správu. Okrem toho tím NPM KVOP rozšíril svoju monitorovaciu činnosť aj **na športové podujatia** po vzore rakúskeho NPM²⁸ a vykonal monitoring dvoch futbalových podujatí, ktoré si vyžadovali zvýšené bezpečnostné opatrenia a nasadenie príslušníkov Policajného zboru (ďalej aj ako „PZ“).

Podmienky v ústavoch na výkon väzby

V súlade so stanovenými prioritami uskutočnil monitorovací tím NPM KVOP v priebehu roka 2025 neohlásené návštevy troch ústavov na výkon väzby, a to v dňoch 28. – 29. januára 2025 v Ústave na výkon väzby Bratislava (ďalej len „ÚVV Bratislava“), 17. – 18. marca 2025 v Ústave na výkon väzby Prešov (ďalej len „ÚVV Prešov“) a 14. – 15. apríla 2025 v Ústave na výkon

²⁷ Napr. Dohovor OSN proti mučeniu, Európsky Dohovor o ľudských právach, Istanbulský protokol.

²⁸ Výročná správa rakúskeho Národného preventívneho mechanizmu za rok 2024, str. 176 – 177: https://volksanwaltschaft.gv.at/fileadmin/user_upload/Annual_Report_2024_-_Activities_of_the_NPM_bf.pdf.

väzby Nitra²⁹ (ďalej len „ÚVV Nitra“). Cieľom návštev bolo posúdiť podmienky výkonu väzby a zaobchádzanie s obvinenými osobami z hľadiska súladu s medzinárodnými ľudskoprávnymi štandardmi. Vo všetkých troch ústavoch monitorovanie nezistilo systematické zlé zaobchádzanie, zároveň však identifikovalo viacero opakujúcich sa nedostatkov, ktoré majú prevažne systémový charakter a sú spoločné pre všetky navštívené zariadenia.

Medzi najzávažnejšie spoločné zistenia patrí predovšetkým nastavenie štandardného režimu väzby, v rámci ktorého obvinené osoby trávajú väčšinu dňa - **spravidla až 23 hodín denne - uzatvorené v celách s minimálnym prístupom k zmysluplným aktivitám**. Takéto nastavenie nie je v súlade s medzinárodnými štandardmi a má osobitne nepriaznivý dopad na ženy, na osoby s psychickými ťažkosťami a na obvinených **v kolúznej väzbe**, ktorí sú vystavení zvýšenej miere izolácie a obmedzenému kontaktu s vonkajším svetom. Hoci sa vďaka legislatívnym zmenám zlepšili možnosti telefonovania a videohovorov, v štandardnom režime väzby boli zaznamenané problémy s informovaním o právach na kontakt s rodinou a s obhajcom, najmä v úvodnej fáze väzby. Monitorovací tím vo všetkých troch ústavoch poukázal aj na **problémový spôsob vykonávania osobných prehliadok**, najmä dôkladných prehliadok, ktoré si vyžadujú prehodnotenie z hľadiska zachovania ľudskej dôstojnosti a proporcionality zásahov.³⁰

Opakujúcim sa zistením vo všetkých ústavoch bola oblasť zdravotnej starostlivosti. Zatiaľ čo základná zdravotná starostlivosť bola hodnotená rôzne, ako **systémový a obzvlášť závažný nedostatok** sa vo všetkých prípadoch javí **odklad vstupných lekárskeho prehliadok počas víkendov, čo je v rozpore s medzinárodnými štandardmi**. Významné nedostatky boli identifikované aj v oblasti starostlivosti o duševné zdravie, najmä pokiaľ ide o dostupnosť a frekvenciu psychiatrickej starostlivosti, ako aj informovanosť obvinených o možnostiach kontaktovať psychológa. V dôsledku toho nie je u časti obvinených primerane zabezpečená odborná pomoc, a to ani v prípadoch zjavnej potreby intervencie.

Spoločné problémy boli zaznamenané aj v **oblasti procesných záruk**. Mechanizmy na podávanie sťažností vo všetkých troch ústavoch formálne existujú, ich praktické využívanie je však obmedzené. To môže byť spôsobené tak **nízkou mierou dôvery obvinených** v ich účinnosť, ako aj nedostatočnou informovanosťou, osobitne u mladistvých osôb. Pokiaľ ide o materiálne podmienky, cely boli vo všeobecnosti hodnotené ako primerané, a to aj v dôsledku čiastkových rekonštrukcií. Vyskytli sa aj konkrétne nedostatky, ako nevyhovujúce matrace alebo kvalita poskytovanej osobnej bielizne predovšetkým pre ženy v ÚVV Nitra, ako aj nedostatočný prístup k prirodzenému svetlu a k cirkulácii vzduchu z dôvodu prítomnosti nepriehľadných plastových výplní na oknách v ÚVV Prešov. Vo všetkých troch ústavoch bola napokon, ako **spoločný problém, identifikovaná cenová politika ústavných bufetov**. Obvinené osoby opakovane označovali ceny za neprímerane vysoké.

²⁹ Správy z monitoringov NPM v ústavoch na výkon väzby v roku 2025: Ústav na výkon väzby v Bratislave: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/12/Sprava-z-monitoringu-NPM-UVV-a-UVTOS-Bratislava.pdf>; Ústav na výkon väzby v Prešove: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/09/Sprava-z-monitoringu-UVV-Presov.pdf>; Ústav na výkon väzby v Nitre: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/11/Sprava-z-monitoringu-NPM-UVV-a-UVTOS-Nitra.pdf>.

³⁰ Správa o činnosti verejného ochrancu práv za rok 2024, str. 36: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/03/sprava_o_cinnosti_verejneho_ochrancu_prav_2024.pdf.

Podmienky v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody

- Ústav na výkon trestu odňatia slobody Prešov – oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove³¹

V dňoch 19. a 20. marca 2025 uskutočnil monitorovací tím NPM neohlásenú návštevu Ústavu na výkon väzby a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Prešov – oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove, počas ktorej sa zameral na podmienky výkonu trestu na všetkých oddieloch, vrátane oddielu špecializovaného zaobchádzania. **Zaobchádzanie zo strany príslušníkov Zboru väzenskej a justičnej stráže** (ďalej len „ZVJS“) **bolo vo všeobecnosti označené za profesionálne**, no v niektorých prípadoch sa objavili výpovede o verbálnom znevažovaní a tykaní. Nepreukázali sa žiadne prípady neprimeraného použitia donucovacích prostriedkov či fyzického násillia. Zároveň však boli identifikované oblasti vyžadujúce zlepšenie. V mnohých prípadoch ale nejde o nedostatok úsillia zo strany zamestnancov, ale skôr o systémové bariéry, ktoré obmedzujú možnosti ich práce. V konečnom dôsledku platí, že **vytváranie bezpečného, spravodlivého a ľudsky dôstojného prostredia je dlhodobý proces**, ktorý si vyžaduje kontinuálnu pozornosť, podporu príslušných autorít a zapojenie všetkých zainteresovaných aktérov.

Medzi hlavné zistenia patrí pretrvávajúca **prax dôkladných osobných prehliadok formou úplného vyzlečenia**, ktorú odsúdení vnímajú ako zahanbujúcu a ktorá by mala byť v súlade s odporúčaniami Európskeho výboru na zabránenie mučeniu a neludskému či ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestaniu (ďalej len „výbor CPT“) nahradená šetrnejšími alternatívami, napríklad postupným vyzliekaním jednotlivých častí odevu (tzv. dvojkroková metóda). Zdravotná a psychologická starostlivosť je v základnom rozsahu zabezpečená, avšak identifikovaná bola potreba systematickejšej podpory personálu, vrátane supervízie a prevencie vyhorenia. Sťažnostné mechanizmy sú formálne dostupné, no ich praktické využívanie je obmedzené obavami z možných represálií, čo znižuje ich účinnosť. Materiálne podmienky a hygiena boli vo väčšine prípadov hodnotené ako primerané. Ako pozitívne boli hodnotené vychádzkové dvorce, ktoré poskytujú horizontálny aj vertikálny výhľad. Nedostatky boli zaznamenané aj v oblasti súkromia v sprchách, v prístupe k teplej vode, ako aj v cenovej politike ústavného bufetu a v obmedzených možnostiach uchovávanía potravín.

- Ústav na výkon trestu odňatia slobody v Hrnčiarovciach nad Parnou

V dňoch 22. až 24. septembra 2025 a 29. septembra až 01. októbra 2025, NPM KVOP vykonal monitoring v Ústave na výkon trestu odňatia slobody Hrnčiarovce nad Parnou. Monitoring bol zameraný na celkové fungovanie ústavu, podmienky výkonu trestu odňatia slobody, zaobchádzanie s odsúdenými a dodržiavanie ich základných práv. NPM KVOP prešiel všetky priestory ústavu, vrátane každého oddielu. V rámci návštevy boli vykonané rozhovory s odsúdenými a s personálom, tiež prehliadky priestorov a náhľad do dostupnej dokumentácie.

Počas monitorovacej návštevy dospel monitorovací tím k **závažným zisteniam**, ktoré považoval za dôležité **okamžite oznámiť vedeniu ústavu a požiadať o ich prešetrenie a nápravu**. Z tohto dôvodu bol riaditeľovi ústavu odovzdaný „Protokol o závažných poznatkoch

³¹ Správa z monitoringu NPM z 19 a 20. marca 2025 v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Prešov - oddelenie výkonu trestu s miestom výkonu služby v Sabinove: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/09/UVTOS-Sabinov_-sprava-z-monitoringu-NPM.pdf.

zistených počas systematickej návštevy“, pričom monitorovací tím poznatky s riaditeľom pri záverečnom rozhovore aj ústne prekonzultoval a dohodol sa na lehote, v ktorej má ústav predložiť svoje stanovisko k protokolu. Závažné zistenia sa dotýkali niekoľkých oblastí. Išlo predovšetkým o:

- a) **výkon dôkladných osobných prehliadok** - V rámci špecifickej diferenciačnej skupiny dochádzalo k systematickému podrobovaniu odsúdených dôkladným osobným prehliadkam po každej vychádzke v rámci vnútorného dvorca, ktoré sa uplatňovalo výlučne na tomto konkrétnom oddiele. Prehliadky zahŕňali úplné vyzlečenie donaha a vykonanie drepov, pričom odsúdení sa počas vychádzok zdržiavali výlučne v priestoroch ústavu a neboli v kontakte s inými osobami. Monitorovací tím dospel k názoru, že tento postup nebol uplatňovaný na základe individuálne vyhodnoteného rizika ale plošne, na všetkých odsúdených umiestnených v tomto oddiele. Monitorovací tím preto vedenie ústavu upozornil, že takéto prehliadky by mali podliehať individuálnemu posúdeniu rizika a že ich rutinné a plošné uplatňovanie môže predstavovať neprimeraný zásah do ľudskej dôstojnosti.
- b) **mimoriadne prehliadky izieb a absencia identifikácie príslušníkov ZVJS** - Pri rozhovoroch odsúdení opakovane uvádzali, že pri podozrení z prechovávanía zakázaných látok alebo predmetov, najmä liekov a drog, sa v ústave vykonávajú mimoriadne prehliadky izieb. Pri týchto zásahoch mali prichádzať do priestorov vybraného oddielu alebo vybraných oddielov príslušníci ZVJS v kuklách a v tmavom oblečení, pričom im malo chýbať akékoľvek identifikačné označenie – meno, číslo alebo iný identifikačný znak. V prípade, že by sa takéto konanie potvrdilo, monitorovací tím vedenie ústavu upozornil, že takýto postup znižuje transparentnosť zásahov, keďže odsúdení nemajú možnosť spätne identifikovať osoby, ktoré vykonali kontrolu.
- c) **používanie fyzického násillia voči odsúdeným** - Monitorovací tím z rozhovorov s odsúdenými zistil, že príslušníci ZVJS voči odsúdeným **používajú fyzické tresty – konkrétne facky**. Túto skutočnosť potvrdili aj niektorí členovia personálu. Na rovnaké zistenia poukázala aj posledná správa z monitoringu ústavu vykonaného výborom CPT v roku 2023, v ktorej boli zdôraznené riziká spojené s fyzickým zasahovaním voči odsúdeným. Monitorovací tím vedenie upozornil, že **akékoľvek telesné tresty sú neprípustné**, predstavujú porušenie základných práv osôb pozbavených slobody a **prekračujú hranice zákonného výkonu služobných právomocí príslušníkov ZVJS**. Taktiež odporučil **dôrazné poučenie všetkých príslušníkov ZVJS o zákaze takéhoto konania** a zavedenie opatrení na prevenciu opakovania podobných postupov.

Závažné zistenia boli taktiež oficiálne komunikované Generálnej prokuratúre Slovenskej republiky v rámci dohodnutej spolupráce o výmene informácií o závažných zisteniach zo systematických monitorovacích návštev NPM.³² Podrobnejšie informácie z tejto monitorovacej návštevy budú zhrnuté v správe z monitoringu, ktorá bude zaslaná vedeniu ústavu a ďalším dotknutým orgánom a následne zverejnená na webovej stránke KVOP začiatkom roka 2026.

³² Viď viac kapitola 3.2.2. Spolupráca na národnej úrovni - verejný ochranca práv.

Podmienky v bytových táboroch pre cudzincov

V mesiaci február 2025 sa uskutočnili neohlásené návštevy bytových táborov pre žiadateľov o azyl v Rohovciach a v Opatovskej Novej Vsi.³³ Na základe zistení možno konštatovať, že v navštívených zariadeniach je celkovo zabezpečený primeraný režim, ktorý zohľadňuje potreby a dôstojnosť osôb umiestnených v týchto zariadeniach. Umožnenie pohybu mimo táborov prostredníctvom priepustiek, prístup k internetu a existencia kultúrnych mediátorov ako kľúčových sprostredkovateľov informácií a pomoci, prispievajú k udržiavaniu kontaktov so spoločnosťou a podporujú proces adaptácie a integrácie žiadateľov o azyl. NPM KVOP vyzdvihol hlavne snahu o sprostredkovanie prístupu k pracovným príležitostiam, a to napriek pretrvávajúcim systémovým prekážkam, ako je napríklad nemožnosť založenia bankového účtu žiadateľom o azyl a iné. Odstránením takýchto prekážok v prístupe na pracovný trh by sa zvýšila samostatnosť a dôstojnosť osôb v azylovom konaní.

Napriek celkovo pozitívnemu obrazu fungovania zariadení NPM KVOP identifikoval priestor na zlepšenie v oblasti dostupnosti spoločných voľnočasových aktivít a v znížení vnímanej komunikačnej bariéry medzi ubytovanými osobami a podporným personálom v prípade, že sa ich pracoviská nenachádzajú v bezprostrednej blízkosti ubytovania. Vhodnou praxou sa javí aktívnejšie oslovovanie cudzincov priamo v ich ubytovacej časti. Rovnako bola zdôraznená **dôležitosť každodennej prítomnosti psychologického pracovníka** v zariadeniach.

Podmienky v CPZ a v určených priestoroch

V rámci NPM neohlásených návštev v CPZ a v určených priestoroch sa NPM KVOP tak ako v minulosti, aj naďalej stretával hlavne s problémami v súvislosti s materiálno-technickými podmienkami. Najmä v letných mesiacoch, keď teploty pravidelne presahovali bežné limity, pretrvávali v niektorých zariadeniach výrazne zhoršené mikroklimatické podmienky. **Nedostatočné vetranie, absencia klimatizácie či technických prostriedkov na ochladzovanie priestorov** spôsobujú, že osoby umiestnené v CPZ sú vystavené diskomfortu, ktorý môže nadobúdať aj rozmer neprimeraného zaobchádzania.

Napríklad v rámci následnej návštevy (tzv. follow-up) na Obvodnom oddelení PZ Galanta bol NPM KVOP informovaný riaditeľom obvodného oddelenia o **dočasne pozastavenej prevádzke CPZ** v júli 2025 z dôvodu tepla, a teda nevhodných podmienok na umiestnenie osoby v danom priestore. CPZ navštívené v roku 2025 taktiež nemali vychádzkové priestory, ani inštalované nástenné hodiny, a taktiež pretrvávala prax odoberania zdravotníckych pomôcok (hlavne okuliarov) a poučení.

Osobitnou témou sú tzv. **určené priestory**, ktorých využívanie je aj naďalej problematické. NPM dlhodobo upozorňuje, že tieto priestory predstavujú jedno z najrizikovejších miest z pohľadu ochrany pred zlým zaobchádzaním, keďže ich režim a evidencia podliehajú menšej transparentnosti než štandardné CPZ. V rámci neohlásenej návštevy na Obvodnom oddelení PZ Košice – Staré Mesto v marci 2025 NPM KVOP tím objavil **nevidovaný určený priestor**, ktorý nebol v oficiálnom zozname určených priestorov PZ. Takáto situácia je závažná, keďže nevidovanie miest, v ktorých môže dochádzať k obmedzeniu osobnej slobody, vytvára

³³ Správa z monitoringu NPM zo dňa 11. a 25. februára 2025 v Bytových táboroch Rohovce a Opatovská Nová Ves: <https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/07/Bytove-tabory-sprava-NPM-final.pdf>.

priestor pre nedostatočnú kontrolu zo strany zodpovedných orgánov a môže predstavovať priamy zásah do práv zadržaných osôb. Policajný zbor v **júni 2025 prijal interné usmernenie definujúce minimálne štandardy pre určené priestory**, ktorého implementácii sa NPM KVOP plánuje venovať vo svojom monitoringu.

NPM KVOP sa taktiež pripojil k príprave mimoriadnej správy o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním Policajného zboru, ktorú začiatkom roka 2025 predložil verejný ochranca práv Národnej rade Slovenskej republiky spolu s návrhom na jej prerokovanie.³⁴

Iné monitorovacie aktivity

V roku 2025 NPM KVOP začal s novou monitorovacou činnosťou, v rámci prenosu dobrých **skúseností od rakúskeho NPM**. Dňa 11. júna 2025 NPM KVOP monitoroval zápas v rámci **Majstrovstiev Európy vo futbale hráčov do 21 rokov 2025** (Slovensko U21 – Španielsko U21). Cieľom monitoringu bolo predovšetkým zaznamenať a zdokumentovať prípadné použitie donucovacích prostriedkov príslušníkmi PZ voči fanúšikom a posúdiť ich dôvodnosť a primeranosť, ako aj možné zásahy do osobnej slobody. Monitorovaný postup PZ bol vyhodnotený ako príkladný a NPM KVOP nezaznamenal v okolí štadióna ani v jeho vnútorných priestoroch žiadnu mimoriadnu udalosť ani použitie donucovacích prostriedkov. Atmosféra na zápase bola hodnotená ako pokojná.

Rovnako tomu bolo dňa **18. októbra 2025**, kedy NPM KVOP monitoroval futbalový zápas FC Spartak Trnava – ŠK Slovan Bratislava v rámci národnej ligy, ktorý bol zaradený medzi rizikové športové podujatia. Počas celého zápasu ani po jeho ukončení nedošlo k incidentom, ktoré by si vyžiadali zásah polície alebo použitie donucovacích prostriedkov. Postup príslušníkov PZ počas podujatia bol vyhodnotený ako profesionálny, zákonný a v súlade s princípmi ochrany základných práv a slobôd. NPM KVOP plánuje aj v nasledujúcom roku pokračovať **v monitorovaní rizikových podujatí** v rámci výkonu NPM s cieľom posilniť ochranu osôb pred zlým zaobchádzaním a podporiť profesionálne štandardy PZ.

Niektorí členovia tímu NPM sa taktiež zúčastnili monitorovacej aktivity verejného ochranca práv v kontexte protestného zhromaždenia dňa 23. januára 2025 v Bratislave.³⁵

3.1.2 Komisar pre deti

Tím **NPM ÚKPD** vykonal v roku 2025 spolu **12 monitorovacích návštev trvajúcich jeden až tri dni**, z toho deväť neohlásených a tri ohlásené. Dve návštevy boli následné – v **Reedukačnom centre** (ďalej len „RC“) **Sološnica** a v **RC Zlaté Moravce** – s cieľom vykonania monitoringu opatrení uložených v roku 2024. Komisar realizoval aj informatívne návštevy v **Detskej psychiatrickej liečebni n. o. Hraň** a v **RC Komunita Ľudovítov, n. o.**, s cieľom získať poznatky o fungovaní týchto zariadení a o príkladoch dobrej praxe. V roku 2025 sa tím NPM sústredil najmä na **budovanie vzťahovej väzby**, pravidelný kontakt

³⁴ Mimoriadna správa verejného ochranca práv o skutočnostiach nasvedčujúcich závažnému porušeniu základných práv a slobôd konaním Policajného zboru, marec 2025: https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2025/03/mimoriadna_sprava_policia.pdf.

³⁵ Monitoring protestného zhromaždenia v Bratislave: <https://vop.gov.sk/monitoring-protestneho-zhromazdenia-v-bratislave/>.

s rodinou, postupy pri rozdeľovaní súrodencov a podmienky pre vytváranie bezpečných vzťahov v zariadení. Za najzávažnejšie nedostatky boli označené: **rozdeľovanie súrodencov a nedostatočný kontakt s rodinou, nedostatok povedomia odborného personálu, neprimerané fyzické reakcie a nedostatočný terapeutický prístup**. Prijaté opatrenia komisára smerovali k dodržiavaniu práv dieťaťa. Nedostatky boli v niektorých prípadoch závažné, no **neboli kvalifikované ako mučenie alebo kruté, neľudské a ponižujúce zaobchádzanie**. Väčšina opatrení bola **zo strany zariadení akceptovaná** a boli podniknuté kroky k náprave.

Prijaté opatrenia komisára pre deti v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately (SPODaSK)

V rámci zariadení SPODaSK³⁶ komisár vykonal monitoring Centra pre deti a rodiny (ďalej len „CDR“) Skalica, CDR Zlatovce, CDR Dieťa v ohrození, n. o. Lučenec, CDR Semeteš, Resocializačného centra Komunita Ľudovítov, n. o. Poloma.

Za **závažné zistenia** boli považované prípady neprimeraných zásahov odborného personálu voči maloletým deťom, **najmä fyzických reakcií na správanie detí bez adekvátneho využitia deeskalačných techník**. Na tieto situácie poukazyvali samotné deti počas individuálnych rozhovorov a v niektorých prípadoch boli zaznamenané aj v internej dokumentácii zariadení. V niektorých monitorovaných zariadeniach vedenie na uvedené incidenty nereagovalo bezodkladne a v čase monitorovania nebolo zistené, že by došlo k akejkoľvek forme reflexie konania dotknutého personálu, ani k prijatiu opatrení zameraných na vyhodnotenie situácie a predchádzanie podobným zásahom do budúcnosti.

Komisár pre deti sa v tejto súvislosti (okrem prijatia opatrení voči zariadeniam na nápravu stavu) **obrátil na Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny** (ďalej len „Ústredie“) **ako zriaďovateľa zariadení so žiadosťou** o informácie k využívaniu deeskalačných techník v CDR. Ústredie vo svojej odpovedi zo dňa 5. mája 2025 uviedlo, že aplikáciu deeskalačných techník aktívne podporuje a poukázalo najmä na legislatívnu povinnosť centier upraviť postupy v rizikových situáciách vrátane deeskalácie, na metodické usmernenia k využívaniu mäkkých deeskalačných techník, ako aj na realizáciu odborných školení a supervízií v rámci národného projektu na obdobie 2024 – 2027. Z uvedených informácií vyplýva, že hoci Ústredie poskytuje zariadeniam rámcovú metodickú a vzdelávaciu podporu, zároveň na nich prenáša zodpovednosť za prispôbenie praxe ich špecifickým podmienkam. **Komisár pre deti dôrazne upozorňuje, že CDR by nemali zostať v riešení náročných situácií osamotené. Odporúča, aby Ústredie zohrávalo aktívnejšiu a koordinujúcu úlohu**, poskytovalo cielenejšiu a intenzívnejšiu podporu a priebežne sa podieľalo na zvyšovaní odbornosti praxe v teréne. Konkrétne odporúčania a opatrenia uložené Ústrediu sú uvedené v kapitole 3.3. individuálnej správy.³⁷

V priebehu monitoringov bolo zistené, že **súrodenci bývajú umiestňovaní v odlišných formách starostlivosti**, napríklad na spoločnej skupine v CDR a niektorí v profesionálnych náhradných rodinách. Vzájomný kontakt súrodencov bol v jednom z prípadov zabezpečovaný len prostredníctvom spoločných podujatí alebo počas školských prázdnin. V tejto súvislosti

³⁶ Zariadenia v zmysle zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

³⁷ Individuálna správa z monitoringu: <https://www.komisarpredeti.sk/content/02/sprava-npm-cdr-zlatovce-final.pdf>.

bolo opakovane poukázané (a prijaté opatrenia) na potrebu systematického zabezpečenia pravidelného osobného kontaktu medzi súrodencami, **minimálne v týždennej frekvencii**, a aby súrodenecké skupiny boli, pokiaľ je to možné, **umiestňované spoločne** – buď v rámci jednej samostatne usporiadanej skupiny, alebo v spoločnej profesionálnej náhradnej rodine. Rozdelenie súrodencov má byť uskutočnené len v odôvodnených prípadoch, ako je napríklad závažný zdravotný stav dieťaťa alebo vážne konflikty medzi súrodencami.³⁸

Z celoslovenského výskumu NPM ÚKPD v roku 2025 zároveň vyplynulo, že **súrodenecké väzby sú pre deti v CDR absolútne kľúčové a najdôležitejšie spomedzi rodinných väzieb**. Výskum realizovaný tímom NPM ÚKPD bol zameraný na **zistenie subjektívneho vnímania prežívania a kvality vzťahov detí umiestnených v CDR**. Zber dát prebiehal v období **od 24. júna 2025 do 20. septembra 2025** a do výskumu bolo **zapojených 609 detí, ktoré v kalendárnom roku 2025 dosiahli vek od 14 do 18 rokov**. Výsledky výskumu poukazujú na zásadný význam súrodeneckých väzieb pre deti umiestnené v CDR. Respondenti vykazovali **najvyššiu mieru spokojnosti práve vo vzťahoch so súrodencami**, ktoré hodnotili ako najkvalitnejšie spomedzi všetkých skúmaných rodinných vzťahov. **Takmer 60 % detí** uviedlo, že má **dobrý vzťah aj so súrodencami, ktorí nie sú umiestnení v rovnakom centre**. V poradí nasledovali **vzťahy so starými rodičmi**, ktoré pozitívne hodnotilo **55,7 % respondentov**, ďalej **vzťah s biologickou matkou (45 %) a vzťah s otcom**, ktorý ako dobrý označila takmer **tretina opýtaných**. Za osobitne znepokojujúce zistenie možno považovať skutočnosť, že takmer **50 % detí uviedla, že sa so súrodencami umiestnenými mimo CDR nestretáva vôbec** alebo len veľmi sporadicky, maximálne jeden až dvakrát ročne.

Podľa **Odporúčaní OSN k alternatívnej starostlivosti o deti**³⁹ by súrodenci, medzi ktorými existujú vytvorené väzby, v zásade nemali byť oddelovaní umiestnením do alternatívnej starostlivosti, pokiaľ neexistuje jasné riziko zneužívania alebo iné odôvodnenie vyplývajúce z najlepšieho záujmu dieťaťa; zároveň by malo byť v každom prípade vynaložené všetko úsilie na zachovanie vzájomného kontaktu, ak to nie je v rozpore s ich želaniami alebo záujmami. Dlhodobé a nedostatočne odôvodnené rozdeľovanie súrodencov bez zabezpečenia pravidelného kontaktu môže predstavovať neprímeraný zásah do práv maloletých detí a v závislosti od okolností prípadu viesť k zlému zaobchádzaniu.

Z hľadiska upevňovania rodičovských väzieb komisár tiež v zariadeniach prijal opatrenie, aby sa, pokiaľ to umožňujú podmienky a psychická vyspelosť dieťaťa, zabezpečili aj **fyzické stretnutia detí s rodičmi vo výkone trestu**, priamo v príslušných ústavoch.

V rámci monitorovania bolo identifikované, že **nastavenie návštevých hodín v niektorých CDR je viazané najmä na pracovné dni a dopoludňajšie hodiny**, pričom návštevy si spravidla vyžadujú predchádzajúce nahlásenie. Hoci je v odôvodnených prípadoch umožnená individuálna dohoda o inom termíne, táto možnosť je limitovaná charakterom prípadu

³⁸ Podľa § 51 ods. 5 zákona o sociálnoprávnej ochrane detí a o sociálnej kuratele: „Pri zaraďovaní dieťaťa do profesionálnej náhradnej rodiny alebo samostatne usporiadanej skupiny sa rešpektujú súrodenecké väzby a rodičovské väzby.“ Rešpektovanie súrodeneckých väzieb vychádza z čl. 8 Dohovoru o právach dieťaťa: „Štáty, ktoré sú zmluvnou stranou Dohovoru, sa zaväzujú rešpektovať právo dieťaťa na zachovanie jeho totožnosti, včítane štátnej príslušnosti, mena a rodinných záväzkov...“

³⁹ Odporúčania OSN k alternatívnej starostlivosti o deti (Guidelines for the Alternative Care of Children), prijatými rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č. 64/142 (2009), bod 17: <https://digitallibrary.un.org/record/673583?ln=en&v=pdf>.

a bezpečnostnými dôvodmi. Takéto nastavenie môže v praxi **viest' k neprimeranému alebo zbytočnému obmedzovaniu osobného kontaktu maloletých detí s ich rodinami**,⁴⁰ preto komisár prijal opatrenia na flexibilnejšie nastavenie návštevných hodín s cieľom podporiť pravidelný kontakt v súlade s najlepším záujmom dieťaťa.

Medzi **d'alšie zistené nedostatky** patrilo neprimerané obmedzovanie vychádzok počas adaptačnej fázy na menej ako jednu hodinu denne, narušanie súkromia detí zverejňovaním záznamov o odobratých výhodách a o pomočovaní detí, ku ktorým mohli mať prístup aj ostatné deti či zamestnanci, ako aj nedostatok psychologických sedení. Zároveň je nevyhnutné, aby zariadenia zabezpečili ochranu intimity detí počas osobnej hygieny, vrátane možnosti uzamknutia toaliet otočnými zámkami, informovanie detí o možnostiach podávania sťažností a podnetov, a tiež zverejnenie kontaktov na dozorujuce, kontrolné a preventívne mechanizmy.⁴¹

Prijaté opatrenia komisára pre deti v špeciálnych výchovných zariadeniach

V rámci špeciálnych výchovných zariadení⁴² komisár pre deti vykonal monitoring v zariadeniach RC Bačkov, RC Zlaté Moravce (následná návšteva), RC Sološnica (následná návšteva), RC Veľké Leváre, Diagnostické centrum (ďalej len „DC“) Bratislava, Slovinská 1.

Rovnako ako v zariadeniach SPODaSK, aj v RC bol zaznamenaný prípad nezvládnutia situácie **v rámci deeskalačných techník, ktorý vyústil do fyzickej reakcie** vychovávateľa voči maloletemu dieťaťu. Zariadenie na túto situáciu nereagovalo adekvátne⁴³ – nebola vykonaná supervízia ani hodnotenie postupu zamestnanca. Zamestnanec s časovým odstupom vyjadril ľútosť nad svojím správaním a priznal, že v danej situácii nezvládol vlastné emócie. Na základe uvedených zistení boli zariadeniu uložené bezodkladné opatrenia na riešenie situácie a na prevenciu opakovania podobných situácií.

Ako kľúčové zistenie v systéme reedukačných centier komisár pre deti konštatuje naďalej (ako aj v roku 2024) **nedostatok zabezpečenia individuálnych ako aj skupinových supervízií pre zamestnancov** zariadení, ktoré majú následne priamy dopad na zaobchádzanie s deťmi. Komisár odporúčal doplnenie školení vo vzťahu k prevencii šikany; školenia o terapeutických a psychologických postupoch ako pracovať s konkrétnymi skupinami detí a dôsledne sledovať

⁴⁰ Podľa Odporúčania OSN k alternatívnej starostlivosti o deti (Guidelines for the Alternative Care of Children), prijatými rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č. 64/142 (2009) (odst. 81), keď je maloleté dieťa umiestnené do náhradnej starostlivosti, kontakt s jeho rodinou, ako aj s inými osobami blízkymi dieťaťu, ako sú priatelia, susedia alebo predchádzajúci opatrovatelia, by sa mal podporovať a uľahčovať s prihliadnutím na ochranu dieťaťa a jeho najlepšieho záujmu. Dieťa by malo mať prístup k informáciám o situácii členov svojej rodiny aj v prípade, že s nimi nemá kontakt. Dostupné na: <https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/4972cb2e-62e1-4ae8-a0bc-b0e27fe3ea97/101203-UN-Guidelines-en-WEB.pdf>.

⁴¹ Podľa kazuistik SPT môžu byť považované za zlé zaobchádzanie tieto praktiky: nadmerné a neodôvodnené zasahovanie do súkromia dieťaťa, najmä však nemožnosť slobodného nakladania s vreckovým a vlastným majetkom; sloboda vychádzok na čerstvom vzduchu za súčasného rešpektovania veku a rozumovej vyspelosti dieťaťa a nastavení pravidiel v danom zariadení.

⁴² § 120 zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴³ Podľa Odporúčania OSN k alternatívnej starostlivosti o deti (Guidelines for the Alternative Care of Children), prijatými rezolúciou Valného zhromaždenia OSN č. 64/142 (2009) (odst. 97): „Používanie sily a akýchkoľvek reštrikčných opatrení by nemalo byť povolené, pokiaľ nie je nevyhnutne potrebné na ochranu fyzickej alebo psychickej integrity dieťaťa alebo iných osôb, a to v súlade so zákonom, rozumne a primerane a s úctou k základným právam dieťaťa“ Dostupné na: <https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/4972cb2e-62e1-4ae8-a0bc-b0e27fe3ea97/101203-UN-Guidelines-en-WEB.pdf>.

⁴³ <https://www.komisarpredeti.sk/agenda/narodny-preventivny-mechanismus/navstevy/>.

dodržiavanie zapracovania týchto metód; školenia na implementáciu a podporu využívania deeskalačných techník a školenia o riešení krízových situácií.

Komisár v tejto súvislosti apeloval na Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (ďalej len MŠVVaM SR) v individuálnej správe zo dňa 18. augusta 2025,⁴⁴ aby **bezodkladne iniciovalo vypracovanie jednotnej odbornej metodiky zameranej na zvládanie afektívnych stavov detí v reedukačných centrách s využitím deeskalačných techník**. Súčasťou tohto procesu by malo byť aj vytvorenie systému systematickej podpory odborných a výchovných zamestnancov, ktorý bude zahŕňať pravidelné školenia, supervízie a odborné workshopy zamerané na riešenie modelových situácií z praxe. Zavedenie metodiky deeskalačných postupov a jej implementácia do praxe je nevyhnutnosťou na zabezpečenie jednotného, odborne podloženého a zároveň právami dieťaťa kompatibilného prístupu v situáciách, ktoré sú spojené s vysokou mierou emočného napätia. **MŠVVaM SR sa k správe toho času nevyjadriло a neinformovalo komisára pre deti o aktivitách v tejto oblasti**. MŠVVaM SR bolo už v roku 2024 v správe z monitoringu RC Sološnica (zo dňa 16. augusta 2024) písomne uložené odporúčanie vypracovať projekt systematickej podpory a supervízie zamestnancov RC. K dnešnému dňu však komisár pre deti nemá informáciu o tom, aké konkrétne kroky MŠVVaM SR v predmetnej veci prijalo. **Absencia spätnej väzby zo strany rezortu zatiaľ neumožňuje vyhodnotiť, do akej miery sú prijímané opatrenia smerujúce k posilňovaniu odborných kapacít zamestnancov a k systematickej ochrane práv detí umiestnených v týchto zariadeniach**. Komisár v súvislosti s afektívnymi stavmi maloletých a s cieľom zabezpečiť ich bezpečnosť (ako aj bezpečnosť personálu) prijal v RC opatrenia, **aby bola počas nočnej služby prítomná dvojica vychovávateľov**. Niektoré zariadenia uvedené odporúčanie implementovali, iné nie. Komisár vybraným zariadeniam uložil povinnosť prijať všetky nevyhnutné opatrenia, vrátane kontaktovania zriaďovateľa s cieľom zabezpečiť navýšenie rozpočtu alebo iné potrebné kroky, a v prípade, že požadovaný stav nebude možné dosiahnuť, je zariadenie povinné informovať komisára, ktorý sa bude uvedenému nedostatku naďalej venovať aj v roku 2026.

Komisár v rámci uložených opatrení zdôrazňuje potrebu aktívnej participácie detí pri vypracovávaní individuálnych reedukačných programov, pričom je nevyhnutné ich informovať o priebehu a o obsahu týchto programov. V oblasti režimových aspektov výchovy sa aj v roku 2025 stále kládol dôraz na jasné a transparentné nastavovanie výchovných opatrení, s cieľom vyhnúť sa plošným trestom pre všetky deti a každému trestu stanoviť konkrétny časový rámec. Komisár zároveň odporúča zverejniť kontakty na nezávislé dozorujúce a kontrolné orgány a inštitúcie a zabezpečiť, aby deti boli poučené o možnostiach podávania sťažností a podnetov týmto externým subjektom, čo v praxi zariadení stále nie je štandardom.

Prijaté opatrenia komisára pre deti v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Bratislava

Komisár osobitne zdôraznil závažnosť **dlhodobého pobytu mladistvých vo väzbe, pričom počas návštevy sa v ústave nachádzali mladiství, ktorí boli vo väzbe už päť mesiacov**. Takýto stav je v priamom rozpore s princípom, že väzba mladistvých má byť využívaná výlučne

⁴⁴ Individuálna správa, bod 3.3.: <https://www.komisarpredeti.sk/content/04/rc-backov-sprava-npm-finalna-verzia.pdf>.

ako krajné opatrenie a na čo najkratšie obdobie,⁴⁵ pričom aj obvinené alebo odsúdené dieťa si zachováva svoje osobitné potreby rozvoja a vyžaduje odlišný režim od dospelých. Hoci ústav prijíma určité opatrenia na minimalizáciu rizík – napríklad samostatné cely (oddelené od dospelých) s hygienickým zázemím, otvorený režim, dohľad personálu či prístup k telefonickému kontaktu – samotný fakt, že mladiství sa nachádzajú v spoločnom priestore s dospelými, predstavuje významné riziko z hľadiska ich bezpečnosti a psychickej pohody.

Ďalším závažným nedostatkom je **absencia pediatra a detského psychológa**, čo limituje primeranosť poskytovanej zdravotnej a psychologickej starostlivosti, ako aj neexistencia funkčného systému umožňujúceho **pokračovanie v stredoškolskom vzdelávaní** počas výkonu väzby. Komisar upozornil aj na nedostatočné riešenie otázky informovaného súhlasu pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti a na pretrvávajúcu prax dlhodobého umiestňovania mladistvých vo väzbe.

Na základe týchto zistení bolo komisarom **odporúčané systémovo riešiť umiestňovanie mladistvých vo väzbe**, či už v samostatných zariadeniach alebo v oddelených oddieloch, zabezpečiť dostupnosť pediatra a detského psychológa internou formou alebo prostredníctvom pravidelných externých návštev a bezodkladne vydať metodické usmernenie k poskytovaniu zdravotnej starostlivosti mladistvým, vrátane udeľovania informovaného súhlasu. Zároveň je nevyhnutné vytvoriť funkčný mechanizmus umožňujúci pokračovanie v stredoškolskom vzdelávaní počas výkonu väzby a systémovo monitorovať, aby väzba mladistvých bola využívaná výlučne ako krajné opatrenie a len na nevyhnutne krátke obdobie.

Príklady dobrej praxe v zariadeniach SPODaSK

V roku 2025 bolo v monitorovaných zariadeniach identifikovaných viacero príkladov dobrej praxe (tzv. best practices). Komisar pre deti **odporúča, aby tieto osvedčené postupy boli systematicky implementované aj v ostatných zariadeniach** s cieľom zabezpečiť vysokú kvalitu starostlivosti o deti a tým predchádzať vzniku negatívnych situácií, ktoré by mohli viesť k zlému zaobchádzaniu s deťmi.

V monitorovanom resocializačnom zariadení sa ako pozitívna prax ukázalo, že úspešnosť intervencií u detí so závislosťami je priamo podmienená súbežnou prácou s rodinou. Cieľom tejto práce je pripraviť dieťa na návrat do pôvodného prostredia. Rodina nesmie byť ignorovaná, je nevyhnutné ju aktívne zapájať, viesť a motivovať k vlastnej zmene. V praxi sa pravidelne **zapájajú rodičia do komunitných aktivít, ako sú stretnutia, pozorovanie procesov a edukácia**, čím sa podporuje ich zodpovedná účasť na resocializačnom procese dieťaťa, pretože rodič je práve tá osoba, ktorá má veľký podiel na tom, či bude resocializácia úspešná po návrate dieťaťa domov.

Niektoré zariadenia realizujú **aktívne kroky na podporu návratu detí do rodiny**, napríklad poskytovaním materiálnej pomoci na zlepšenie bytových podmienok, či navrhovaním

⁴⁵ Podľa United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (Havana Rules), A/RES/45/113, 14.12.1990: Mladiství by mali byť zbavení osobnej slobody iba v súlade s princípmi a postupmi ustanovenými týmito pravidlami a UN Standard Minimum Rules for the Administration of Juvenile Justice (The Beijing Rules); zbavenie osobnej slobody mladistvého má byť opatrením poslednej inštancie a len na minimálne nevyhnutné obdobie a malo by byť obmedzené na výnimočné prípady. Dĺžku sankcie má určiť súdna autorita, pričom nemožno vylúčiť možnosť jeho skorého prepustenia.

vhodných postupov príslušným úradom práce, sociálnych vecí a rodiny, čo podporuje skorý návrat dieťaťa k rodine.

Medzi príklady dobrej praxe zaradil komisár aj **udržiavanie pravidelného kontaktu s deťmi, ktoré sú dočasne umiestnené mimo zariadenia**. Príkladom je iniciatíva zamestnancov, ktorí s deťmi opakovane navštívili maloleté dieťa umiestnené v RC, čím podporili jeho sociálne a vzťahové väzby vytvorené v zariadení CDR.

Ďalším príkladom dobrej praxe je **aktívne využívanie snoezelen miestností** ako multisenzorického prostredia na podporu rozvoja osobnosti dieťaťa a emocionálnej regulácie u detí v zariadeniach. V jednom zo zariadení dokonca absolvovali školenie všetci zamestnanci pracujúci s deťmi, čím sa zvyšuje kvalita poskytovanej starostlivosti.

Významnú pozornosť si zasluhuje aj **participácia detí na diani v zariadení**. V jednom zo zariadení na pláne sociálnej práce (na jeho tvorbe) participovalo samotné dieťa. Úlohy dieťaťa boli vyjadrené aj vlastnoručne, písomnou formou. Taktiež bolo pozitívne hodnotené, ak sa program voľnočasových aktivít pripravuje v spolupráci s deťmi, ktoré majú možnosť navrhovať činnosti, o ktoré majú záujem, čo zo psychologického hľadiska pomáha deťom budovať pocit významnosti a spolupatričnosti.

Príklady dobrej praxe v špeciálnych výchovných zariadeniach⁴⁶

V oblasti budovania vzťahovej väzby bol pozitívne hodnotený spôsob realizácie voľnočasových a športovo-rekreačných aktivít, najmä kvalita interakcií medzi vychovávateľmi a deťmi. Ako príklad dobrej praxe boli zaznamenané situácie, v ktorých sa vychovávatelia **aktívne zapájali do spoločných činností s deťmi, vrátane tanca, hier a počúvania hudby**, pričom cielene vytvárali bezpečné a podporné prostredie. Súčasťou týchto aktivít bola aj prirodzená, neformálna komunikácia s deťmi, ktorá prispievala k posilňovaniu dôvery a pocitu prijatia.

Ako pozitívny prvok bol identifikovaný aj spôsob zabezpečenia terapeutickú starostlivosti, založený na vysokej miere **priamej práce psychológa s deťmi, ktorá tvorila približne 80 % jeho pracovného času**. Táto činnosť zahŕňala využívanie účelne zariadeného terapeutického priestoru, vedenie individuálnych terapií a pravidelných skupinových terapií realizovaných dvakrát týždenne, ako aj riešenie krízových situácií prostredníctvom mediácie.

V rámci monitorovania reedukačných zariadení bol zaznamenaný aj inovatívny systém organizácie starostlivosti spočívajúci v **rozdelení detí do režimov starostlivosti, konkrétne na uzavretý režim, režim so zvýšenou starostlivosťou a plánovaný režim s otvorenou starostlivosťou** (tzv. domčekový režim). Prechod medzi jednotlivými režimami bol podmienený hodnotením správania detí a ich individuálneho pokroku, čo podporovalo rozvoj zodpovednosti a motiváciu k pozitívnej zmene správania.

Za významné pozitívum bol zároveň označený systematický mechanizmus **pravidelného preverovania dôvodov umiestnenia detí** a prehodnocovania ich ďalšieho zotrvania

⁴⁶ S účinnosťou od 01.01.2026 boli špeciálne výchovné zariadenie reformované na výchovné zariadenia. V texte uvádzame názvy podľa legislatívy účinnej v čase vykonávania monitoringov.

v zariadení realizovaný prostredníctvom multidisciplinárnych porád, ktoré sa konali v pravidelnom týždennom intervale. Pozitívne bola hodnotená aj podpora participácie maloletých detí na vnútornom živote zariadení, najmä prostredníctvom zriadenia orgánov detskej „spolusprávy“. Deti mali prostredníctvom odborného tímu a zástupcov vedenia zariadení možnosť aktívne sa podieľať na tvorbe výchovných programov a činností realizovaných mimo zariadenia.

Príklady dobrej praxe v Ústave na výkon väzby a Ústave na výkon trestu odňatia slobody Bratislava

Komisár pre deti pozitívne hodnotí **uplatňovanie otvoreného režimu, ktorý mladistvým umožňuje používanie telefónov a pravidelný kontakt s blízkymi**. Prínosná je aj flexibilita návštevného režimu bez podmienky príbuzenského vzťahu, najmä pre mladistvých s obmedzenými rodinnými väzbami. Dostupnosť odborného personálu – psychológov, sociálnych pracovníkov a psychiatra – vytvára adekvátne podmienky na poskytovanie psychologickéj a sociálnej podpory. Pozitívne je hodnotené aj **vykonávanie vstupného skríningu so zameraním na prevenciu suicidálneho správania**. Možnosť **používania vlastného odevu** vníma komisár pre deti ako významný prvok zachovania osobnej identity, dôstojnosti a znižovania stigmatizácie mladistvých obvinených. Ústav zároveň **poskytuje široké spektrum voľnočasových, športových a vzdelávacích aktivít, ktoré možno považovať za príklad dobrej praxe**. Mladistvým sú denne umožnené vychádzky a športové činnosti, vrátane organizovaných turnajov a návštev posilňovne. Počas pracovných dní majú k dispozícii vzdelávacie a záujmové aktivity, ako aj rôzne formy oddychu. V nedeľu sa podieľajú na upratovaní ciel a majú možnosť zúčastniť sa náboženských obradov.

3.1.3 Komisarčka pre osoby so zdravotným postihnutím

V roku 2025 vykonal NPM KOZP v rámci plnenia svojho mandátu systematické návštevy štyroch zariadení sociálnych služieb a šiestich ústavných zdravotníckych zariadení poskytujúcich zdravotnú starostlivosť v odbornom zameraní psychiatria alebo v odbornom zameraní detská psychiatria (ďalej len „psychiatrické zariadenia“). Konkrétne navštívil Domov sociálnych služieb a Zariadenie pre seniorov Lux, n. o. Košice, špecializované zariadenie Centrum sociálnych služieb Fantázia Horný Vadičov (ďalej len „CSS Horný Vadičov“), Centrum sociálnych služieb Púchov – Kolonka (ďalej len „CSS Púchov“) a Centrum sociálnych služieb Terchová (ďalej len „CSS Terchová“), psychiatrické oddelenie Nemocnice s poliklinikou Prievidza so sídlom v Bojniciach (ďalej len „NsP Bojnice“), psychiatrickú kliniku Fakultnej nemocnice Nitra (ďalej len „FN Nitra“), psychiatrickú kliniku Slovenskej zdravotníckej univerzity a Univerzitnej nemocnice Bratislava Nemocnice Ružinov (ďalej len „UNB Ružinov“), psychiatrické oddelenie Nemocnice pre obvinených a odsúdených a Ústavu na výkon trestu odňatia slobody Trenčín (ďalej len „Nemocnica a ÚVTOS Trenčín“), psychiatrické oddelenie II. Psychiatrickej kliniky Univerzitnej nemocnice Louisa Pasteura v Košiciach (ďalej len „UNLP Košice“) a mužské uzatvorené oddelenie (pavilón č. III) Psychiatrickej liečebne Samuela Bluma v Plešivci (ďalej len „PL Plešivec“). Ku každej z vykonaných návštev vypracúva tím NPM samostatnú správu o priebehu a výsledkoch návštevy, ktorá obsahuje zistenia tímu NPM a uložené opatrenia na nápravu a odporúčania KOZP.

NPM KOZP zistil porušenie zákazu zlého zaobchádzania, konkrétne neludského a ponižujúceho zaobchádzania s pacientmi v NsP Bojnice, v PL Plešivec, v FN Nitra

a v Nemocnici a ÚVTOS Trenčín. Zistené nedostatky, ktoré by izolovane nedosiahli intenzitu zlého zaobchádzania, spoločne poukázali na problémy štrukturálneho charakteru v navštívených zariadeniach s kumulatívnym negatívnym dopadom na pacientov v praxi. Dobrá prax bola zistená v CSS Terchová.

Pri hodnotení rizika vzniku zlého zaobchádzania NPM KOZP aj naďalej využíva metodiku spočívajúcu v mapovaní pobytu rezidenta v zariadení v celej jeho komplexnosti. Zistenia uvedené NPM KOZP v ďalšom texte tejto správy sú rozčlenené v závislosti od typu navštíveného zariadenia podľa skúmaných oblastí, s dôrazom na opakujúce sa zistenia, závažné zistenia a dobrú prax zistenú v rámci navštívených zariadení.

Psychiatrické zariadenia

V rámci **záruk v priebehu hospitalizácie** pri prijímaní pacienta je najzávažnejším opakovaným nedostatkom formálny charakter **informovaného súhlasu s hospitalizáciou a liečbou**. Vyplnenie tlačiva a jeho podpis sa často realizuje ako nevyhnutná administratívna povinnosť bez faktického splnenia účelu, ktorým je pacientovi poskytnúť informácie o diagnóze, navrhovanej liečbe, možnosti liečbu odmietnuť a o následkoch takéhoto odmietnutia. Dôsledkom je, že pacienti nemajú jasnú predstavu o tom, čo ich počas hospitalizácie čaká, resp. čo môžu od nej očakávať.

Na tlačivách informovaných súhlasov štandardne chýbali údaje o dátume a čase príchodu pacienta do zariadenia, ako aj o dátume a čase podpisu súhlasu, ktoré sú nevyhnutné na posúdenie dobrovoľnosti vstupu pacienta do zariadenia. V prípade pacientov obmedzených v spôsobilosti na právne úkony sa na tlačivách nezaznamenáva názor samotného pacienta, pričom rozhodnutie o hospitalizácii formálne aj prakticky realizuje výlučne opatrovník. V oboch prípadoch je prax zariadení odôvodňovaná tým, že vzorové tlačivá na informovaný súhlas vypísanie takých údajov nevyžadujú (chýbajúce kolónky). Niektorí, ako napr. UNLP Košice, preto tieto údaje dopisujú aspoň ručne.

Okrem informovaného súhlasu **vyzývajú zariadenia pacientov aj na podpisovanie iných súhlasov**, nazývaných napr. „Vyhlásenie o dobrovoľnom vstupe“ alebo vyhotovených formou pečiatky v zdravotnej dokumentácii, ktorými sa pacienti vopred zaväzujú dobrovoľne sa podrobiť domácemu poriadku a všetkým liečebným zákrokom, ktoré ošetrojúci lekár uzná za vhodné. Takéto vyhlásenia nespĺňajú potrebné právne náležitosti a pre obsahovú neurčitosť sú právne neúčinné.

V rámci **bezpečnosti** zariadenia vedú evidenciu **nežiaducich udalostí**, ktorými sú napr. násilie medzi pacientmi, násilie medzi personálom a pacientmi či úteky pacientov. Zariadeniam však chýbali vypracované interné postupy, ktoré by upravovali spôsob riešenia týchto udalostí, ich hlásenie a prijímanie preventívnych opatrení. V praxi sú tieto situácie často riešené len ústnym pohovorom. V PL Plešivec napríklad dochádza medzi pacientmi k častým krádežiam. Zistené incidenty zariadenie rieši prevažne ústnym dohovorom, hoci by mohlo pristúpiť aj k úprave existujúcich podmienok, ktoré výskyt krádeží uľahčujú, ako je povinnosť mať v noci otvorené dvere na izbách či absencia uzamykateľných skriniek na osobné veci pacientov.

Vo viacerých zariadeniach nie je k dispozícii **SBS služba a prítomnosť personálu, najmä počas nočných služieb, je poddimenzovaná**. Príkladom dobrej praxe z hľadiska bezpečnosti personálu je UNLP Košice, kde bol personál vybavený náramkami na privolanie polície. Obavy o bezpečnosť vedú personál v mnohých zariadeniach **k paušálnemu privolávaniu polície**, či už pri prijatí pacienta alebo k problematickým pacientom, a to s cieľom vzbudiť u pacienta rešpekt a „silou“ ho prinútiť k spolupráci. Privolanie polície by pritom malo byť výlučne krajným riešením a malo by byť realizované v úzkej koordinácii so zdravotníckym personálom.⁴⁷

Napriek tomu, že navštívené zariadenia poskytujú 24-hodinovú starostlivosť, **dohľad na oddeleniach** je, najmä v nočných hodinách, obmedzený. Pacienti nemajú k dispozícii signalizačné zariadenia na privolanie pomoci, čo ich núti volať o pomoc krikom. Vo FN Nitra bola miestnosť pre personál priestorovo oddelená od pacientov uzamknutými sklenenými dverami a ďalšími dverami, čo celkovo výrazne sťažovalo možnosť pacientov privolať si pomoc v prípade núdze.

Písomné podania, resp. „sťažnosti“ pacientov sú posudzované formálne, podľa zákona č. 9/2010 Z. z. o sťažnostiach v znení neskorších predpisov, pričom tie, ktoré nespĺňajú zákonné náležitosti, sú riešené prevažne ústne. Zariadenia nemajú vypracované interné postupy na zaznamenávanie ústnych podaní, na ich riešenie či na vedenie ich evidencie.

Psychiatrická **starostlivosť** má zahŕňať nielen farmakologickú liečbu, ale aj terapeutické a rehabilitačné aktivity a mala by vychádzať z individualizovaného prístupu, zachyteného v **individuálnom liečebnom pláne**. Ten má byť vypracovaný pre každého pacienta s jasne stanovenými cieľmi, postupmi ich napĺňania, časovým rámcom hospitalizácie, pravidelným hodnotením duševného stavu a prehľadom podávaných liekov. Pacient by mal byť do jeho tvorby a vyhodnocovania aktívne zapojený. Zariadenia však individuálne liečebné plány nevypracovávajú a za ich náhradu považujú všeobecný zápis v zdravotnej dokumentácii v znení „Pokračovať v doterajšej liečbe s úpravami podľa stavu“.

V súvislosti s **elektrokonvulzívnou terapiou** (ďalej len „ECT“) neboli zistené prípady jej použitia bez súhlasu pacienta, avšak zariadenia nedodržiavajú štandardný postup⁴⁸ v oblasti informovania pacienta a udeľovania súhlasu s ECT a v oblasti priestorového zabezpečenia výkonu ECT, čo malo napr. v UNLP Košice za následok, že sa ECT prestalo na tomto pracovisku vykonávať.

V oblasti **obmedzovacích prostriedkov** je od 1. januára 2025 účinný zákaz používania sieťových postelí a zavedená povinnosť zabezpečiť školenia o používaní obmedzovacích prostriedkov a deeskalačných techník pre všetkých zamestnancov, ktorí sa na ich používaní podieľajú.⁴⁹ Ide o významné kroky smerujúce k zvýšeniu ochrany pacientov. Napriek existujúcemu právnemu rámcu opakovane dochádza k **nedodržiavaniu zákonných podmienok** používania obmedzovacích prostriedkov, najmä pokiaľ ide o ich odôvodnenosť,

⁴⁷ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *V. proti Českej republike*, sťažnosť č. 26074/18, rozsudok zo dňa 7.12.2023.

⁴⁸ Schválené postupy na výkon prevencie, štandardné diagnostické postupy a štandardné terapeutické postupy: <https://www.health.gov.sk/?Standardne-Postupy-V-Zdravotnictve>.

⁴⁹ § 79 ods. 1 písm. bp) a bq) zákona č. 578/2004 Z. z., § 9b zákona č. 576/2004 Z. z., vyhláška MZ SR č. 358/2023 Z. z.

dĺžku trvania, pravidelné prehodnocovanie nevyhnutnosti, zabezpečenie súkromia pacientov a vedenie dokumentácie. Obmedzovacie prostriedky sú často **používané preventívne**, nie v reakcii na aktuálne nebezpečné správanie pacienta, ale z dôvodu obáv personálu alebo predchádzajúcich skúseností s pacientom. Nástroje na **hodnotenie rizika agresívneho správania** sa používajú len výnimočne. K použitiu obmedzovacích prostriedkov dochádza často priamo vo viac lôžkových izbách. Títo pacienti musia vykonávať základné fyziologické potreby priamo v izbe pred zrakmi ostatných pacientov, čo predstavuje závažný **zásah do ľudskej dôstojnosti** všetkých zúčastnených.

V súvislosti s **režimom** uplatňovaným v zariadeniach NPM KOZP zistil napriek jednotnej právnej úprave⁵⁰ značnú nejednotnosť v rozsahu a v spôsobe uplatňovania práv pacientov nielen v rôznych regiónoch, ale aj v zariadeniach rovnakého typu. Príkladom sú návštevy pacientov, ktoré by mali byť umožňované denne, no v NsP Bojnice sú obmedzené na tri dni v týždni, v trvaní maximálne 20 minút.

Pacienti by mali byť s režimom zariadenia **oboznamovaní** prostredníctvom vnútorného poriadku. Ten však často nespĺňal zákonné náležitosti, nebol voľne dostupný a nebol vypracovaný v ľahko čitateľnej forme. Na akútnych oddeleniach je **pobyt pacientov na čerstvom vzduchu** zabezpečený skôr výnimočne, čo zariadenia odôvodňujú nedostatkom priestorov, financií alebo personálu.

Právo pacientov na súkromie pri telefonickom kontakte s blízkymi osobami je **porušované paušálne** v dôsledku uplatňovania zaužívaných pravidiel smerujúcich k prevencii domnelého zneužitia. Niektoré zariadenia na akútnych oddeleniach pacientom úplne zakazujú mať mobilné telefóny, a to **aj v rozpore s vlastným vnútorným poriadkom**, ako napr. v UNB Ružinov, ktorý ich za dodržania určitých podmienok **povoľuje**.

V rámci **súkromia a dôstojnosti pobytu** sú pacienti aj napriek stanovenému maximálnemu počtu štyroch lôžok na izbe,⁵¹ bežne umiestňovaní v **6-lôžkových** izbách. **9-lôžkové izby** sú vo FN Nitra a PL Plešivec. Paravány na zabezpečenie súkromia pacienta sa nepoužívajú alebo nimi zariadenia ani nedisponujú.

Najzávažnejším problémom sú **nevyhovujúce materiálne podmienky zariadení**, vrátane zastaraných a poškodených priestorov, absencie seklúzných miestností, miestností na ECT a následné prebúdzanie pacientov, priestorov na individuálne terapie, ergoterapiu, vychádzky, návštevy a zázemia pre personál. Psychiatria tak aj naďalej zostáva na okraji investičných priorít z pohľadu rekonštrukcií.

Zariadenia dodržiavajú **minimálne personálne normatívy**; v prípade existujúcej potreby však ďalší personál neprijímajú s poukazom na nedostatok finančných prostriedkov. **Zázemie pre personál** je často nevyhovujúce a nedostatočné. Vo FN Nitra má napríklad šesť zamestnancov k dispozícii jeden počítač, v dôsledku čoho vedú, v rozpore so zákonom, kombinovanú zdravotnú dokumentáciu.

⁵⁰ §11, 11a a 11b zákona č. 576/2004 Z. z., vyhláška MZ SR č. 143/2023 Z. z.

⁵¹ Výnos MZ SR č. 44/2008 Z. z.

Systematickú **podporu** vo forme supervízií alebo psychologickej pomoci personálu zariadenia neposkytujú, školenia realizujú prevažne v rámci vlastných personálnych kapacít. Školenia zamerané na ľudské práva pacientov zabezpečené nie sú vôbec, viaceré zariadenia nemali v čase návštev NPM zabezpečené ani povinné školenia o používaní obmedzovacích prostriedkov a o deeskalačných technikách, ktoré bolo potrebné absolvovať do konca roka 2025.

V rámci **špecifik nepľnoletých pacientov** NPM KOZP zistil, že FN Nitra umiestňuje pacientov, ktorí dovŕšili vek 15 rokov a nedosiahli plnoletosť, ale aj mladších ako 15 rokov, na oddelenie pre dospelých, a to bez zabezpečenia ich separácie od dospelých pacientov umiestnením na samostatnej izbe, bez zabezpečenia zvýšeného dohľadu na oddelení, a to aj napriek dostupnosti vlastného oddelenia detskej psychiatrie.

- **Psychiatrické oddelenie NsP Bojnice**

NPM KOZP zistil **porušenie zákazu zlého zaobchádzania**, konkrétne neludského a ponižujúceho zaobchádzania s pacientmi, spočívajúce v kumulácii viacerých nezákonných postupov pri použití obmedzovacích prostriedkov (ďalej len „OP“): neodôvodnené použitie OP; absencia používania deeskalačných techník; neprimeraná dĺžka fixácie; neprehodnocovanie ďalšieho trvania obmedzenia; nedostatočné kontroly pacienta; porušovanie práva na súkromie; nevyškolenie personálu na používanie OP; asistencia polície pri používaní OP a vedenie dokumentácie o používaní OP v rozpore so zákonom. Priemerná doba fixácie pacienta od januára do polovice júla 2025 predstavovala tri dni a dve hodiny, a to bez pokusu o uvoľnenie pacienta. Najdlhšia zistená doba fixácie pacienta bola 11 dní nepretržite. Zariadenie tiež uplatňuje paušálne privolávanie polície k príjmu pacientov vyjadrujúcich nesúhlas s hospitalizáciou. Za obdobie od januára do polovice júla 2025 bolo zaznamenaných 109 prípadov, čo je v priemere 17 asistencií polície za mesiac.

- **Mužské uzatvorené oddelenie PL Plešivec**

Porušenie zákazu zlého zaobchádzania, konkrétne ponižujúceho zaobchádzania s pacientmi, bolo zistené vo vzťahu k nevyhovujúcim materiálnym podmienkam a dĺžke pobytu pacientov v zariadení, konkrétne išlo o kumuláciu viacerých faktorov (porušení): niekoľkoročné pobyty pacientov bez zmeny materiálneho vybavenia; 8 až 9-lôžkové izby; nezabezpečenie súkromia pacientov; používanie OP na viaclôžkových izbách; nejasné režimové opatrenia bez legitímneho cieľa; absencia aktivít pre pacientov; nedodržiavanie hygieny v priestoroch sanitárnych zariadení; alarmujúci stav kúpeľní a toaliet; podozrenia na umiestňovanie pacientov na uzavreté oddelenie v prípade ich nevyhovujúceho správania; krádeže; odmietavý postoj vedenia k rekonštrukcii tohto oddelenia (aj čiastočnej). Niektorí pacienti so súdom uloženým ochranným liečením žijú v zariadení v nevyhovujúcich materiálnych podmienkach už viac ako 10 či 20 rokov. Z dôvodu obmedzeného priestoru určeného na aktivity sa ich môže denne zúčastniť maximálne päť z celkového počtu 64 pacientov na oddelení, ostatní nemajú zabezpečené zmysluplné trávenie času, pričom nejde o dočasný problém s priestormi, ale o dlhodobý stav. Diskomfort pacientov zvyšuje aj nemožnosť trávenia času vo vlastnej izbe počas dňa.

- **Psychiatrické oddelenie Nemocnice a ÚVTOS Trenčín**

Psychiatrické oddelenie, hoci je súčasťou väznice, má ako ústavné zdravotnícke zariadenie **primárne poskytovať zdravotnú starostlivosť obvineným a odsúdeným osobám s cieľom zlepšenia ich stavu a prinavrátania do penitenciárnej starostlivosti**. Z hľadiska kumulatívneho dopadu zistení vo vzťahu k obvineným a odsúdeným osobám dochádza v zariadení k **porušeniu zákazu zlého zaobchádzania**, konkrétne neludzského a ponižujúceho zaobchádzania. Najzásadnejším zistením bolo, že z hľadiska liečby bola pacientom poskytovaná výhradne medikamentózna liečba, nemali vypracované individuálne liečebné plány, nemali prístup k žiadnym terapiám, nerealizovala sa multidisciplinárna spolupráca pri starostlivosti o pacienta a vôbec sa nepracovalo s pokusmi o suicídium. Pacienti boli v minimálnom kontakte so zdravotníckym personálom, stretávali sa s lekármi, avšak zdravotné sestry s nimi komunikovali výhradne prostredníctvom hlásky na cele. Jedna zo zdravotných sestier NPM KOZP uviedla, že ona žiadny terapeutický vzťah s tými osobami nadväzovať nechce a nebude, pretože ide o páchatel'ov trestnej činnosti. Pacienti sa vyjadrili, že väzenský personál sa k nim správa lepšie ako zdravotnícky personál a sú s ním viac v kontakte. Pacienti trávili celé dni, okrem hodinovej vychádzky, vo svojich celách, bez prístupu k možnostiam, ako tráviť voľný čas, čo bolo v ostrom kontraste k oddeleniu ochranných liečení, kde mali pacienti k dispozícii aktivity väčšinu dňa. Dve nepočujúce obvinené nemali do výkonu návštevy, a teda dva mesiace, prístup k žiadnym informáciám z vonkajšieho sveta, pretože na celách boli k dispozícii len rádiá, a nemali zabezpečené tlmočenie do slovenského posunkového jazyka o ústavnom poriadku či pri komunikácii s personálom.

- **Pedopsychiatria FN Nitra**

Nastavenie denného režimu na detskom oddelení predstavuje **závažný zásah do základných práv detských pacientov bez preukázanej terapeutickej alebo liečebnej opory**, a teda bez legitímneho odôvodnenia, a preto bol vyhodnotený ako **porušenie zákazu zlého zaobchádzania**, konkrétne neludzského a ponižujúceho zaobchádzania. Ako neprimeraný bol identifikovaný najmä zásah do práva na súkromie. Detskí pacienti sa mohli počas dňa zdržiavať výlučne v spoločných priestoroch pod nepretržitým dohľadom personálu, ktorého intenzita zahŕňala aj neustále aktívne monitorovanie a usmerňovanie súkromných rozhovorov medzi pacientmi. Ako zásah do práva na súkromný a rodinný život bolo vyhodnotené obmedzovanie telefonického aj osobného kontaktu detí s rodinou v závislosti od plnenia terapeutických alebo liečebných cieľov. Z rozhovorov a pozorovania vyplynuli aj nedostatky v oblasti participácie detí na liečbe.

Deti sú v praxi vnímané prevažne ako objekty ochrany a starostlivosti; ich nesúhlas alebo kritické vyjadrenia sú interpretované ako vzdor alebo ako nedostatočný pokrok v liečbe.

Zlým zaobchádzaním je aj absolútne neprípustná prax premiestňovania detí s náročnejším správaním, vrátane agresívnych prejavov, na oddelenie pre dospelých, z dôvodu personálnej, odbornej a priestorovej nepripravenosti detského oddelenia na poskytovanie potrebnej starostlivosti.

Zariadenia sociálnych služieb

NPM KOZP v roku 2025 započal výkon systematických návštev náhodne vybraných špecializovaných zariadení, ktoré sú zariadeniami najnáročnejšími na poskytovanie sociálnej služby. Po ukončení návštev vo všetkých vybraných zariadeniach bude vyhotovená, okrem individuálnych správ, aj komplexná a súhrnná správa o zisteniach zo špecializovaných zariadení.

V oblasti **bezpečnosti** boli zistené viaceré nedostatky významne zvyšujúce riziko ohrozenia zdravia a života klientov. V CSS Púchov a CSS Horný Vadičov **signalizačné zariadenia** v izbách klientov buď vôbec nemali, alebo boli zastarané a nefunkčné, čo predstavuje obzvlášť závažné riziko pre imobilných klientov. V rámci **protipožiarnej ochrany** CSS Púchov nemá zabezpečenú možnosť evakuácie imobilného klienta, pretože posteľ neprejde cez dvere a súčasne zariadenie nedisponuje protipožiarinými evakuačnými podložkami. V súvislosti s **prevenciou pádov** nevypracúvajú zariadenia interný predpis upravujúci **používanie bočnic na lôžkach**, klientom dávajú podpísať súhlas s ich používaním paušálne už pri prijatí, bez posúdenia individuálneho rizika pádu. Bočnice sú používané preventívne, bez časového ohraničenia, niekedy výlučne len na základe požiadavky rodiny klienta a bez jasných pravidiel, evidencie či bez pravidelného vyhodnocovania rizík. V rámci **práce s náročným správaním klientov** bolo zistené, že okrem CSS Terchová, zariadenia takmer nepracovali s rizikovým správaním klienta. Rizikové plány boli vypracované len formálne, klienti sa na ich tvorbe nepodieľali a personál s nimi nepracoval, ani ich pravidelne neprehodnocoval.

V oblasti **prístupu ku klientom** bolo zistené, že vo vzťahu k **riešeniam konfliktov a sťažností** zariadenia buď nevedú **evidenciu rizikových udalostí** alebo ju vedú len neformálne, v tzv. sesterských zošitoch, bez zrejmeého vyhodnocovania smerom k potrebe prijatia preventívnych opatrení. V CSS Púchov NPM KOZP zaznamenal **zo strany personálu nevhodné označovanie klientov** ako „ležiakov“ alebo „nevedomých“, čo znižuje ich ľudskú dôstojnosť. **Vypracovávanie individuálnych plánov klientov** javilo známky formálneho plnenia povinnosti, keďže klienti často nevedeli, čo je to individuálny plán, na pláne absentoval ich podpis a nepoznali svojich pridelených kľúčových pracovníkov, hoci práve títo zamestnanci zohrávajú zásadnú úlohu pri ich adaptácii v novom prostredí.

V oblasti **súkromia a dôstojnosti** je častým zistením nedostatok paravánov potrebných na zaistenie súkromia **klientov pri hygiene** na izbe. V CSS Púchov klienti nemali možnosť zaistiť si súkromie na toaletách uzamknutím dverí či označením „voľné/obsadené“. Počas obdobia čerpania dovolenky opatrovateľa nebola dvom klientom zabezpečená riadna hygiena v kúpeľni, ale len provizórna hygiena na lôžku, a to z dôvodu, že okrem tohto opatrovateľa s nimi nevedel iný personál manipulovať. Jednej klientke vykonával intímnu hygienu opatrovateľ mužského pohlavia bez zisťovania jej názoru, resp. prejavenia súhlasu s takýmto postupom.

Vo všetkých navštívených zariadeniach bol využívaný **kamerový systém** bez oboznámenia a získania súhlasu klientov.

V oblasti **kontaktu s vonkajším svetom** sú najzávažnejšie zistenia spojené s **obmedzovaním prístupu klientov k pobytu na čerstvom vzduchu**. Imobilným klientom nebýva zabezpečený prístup na čerstvý vzduch vôbec alebo len sporadicky z dôvodu

nedostatku personálu či priestorových bariér. V prípade mobilných klientov dochádza k obmedzeniam z rôznych prevádzkových dôvodov. V CSS Horný Vadičov bola týmto dôvodom neschopnosť zariadenia zaistiť klientom bezpečie z dôvodu celodenne otvorenej hlavnej brány pre doručovateľov objednaného tovaru, ktorej obsluhu nemal kto zabezpečiť.

V oblasti **zdravotnej starostlivosti** CSS Horný Vadičov nezabezpečovalo **preventívne prehliadky** klientom, konkrétne stomatologické, gynekologické a urologické.

V oblasti **opatrovníctva** pretrvávajú systémové problémy spočívajúce v tom, že samotné **zariadenie je opatrovníkom svojho klienta** s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony alebo v tom, že zariadenia vykonávajú **kolízne opatrovníctvo** svojim klientom navzájom. **Je úlohou zariadení, aby iniciovali zmenu osoby opatrovníka** a dôsledne zvažovali možné následky, a ak tak neurobia, najmä konflikt záujmov medzi opatrovníkom a opatrovancom. Zároveň **využívanie kolízneho opatrovníctva plnohodnotne nenahrádza výkon funkcie opatrovníka**, keďže ide o zastupovanie klienta v obmedzenom rozsahu, najmä pri podpise zmluvy o poskytovaní sociálnej služby, jej dodatkov alebo zmluvy o úschove cenností a všetky ostatné právne úkony musí v mene klienta vykonávať naďalej samotné zariadenie.

- CSS Terchová

Dobrá prax bola zistená takmer vo všetkých posudzovaných oblastiach v rámci systematickej návštevy. Z hľadiska bezpečnosti zariadenie disponuje modernými signalizačnými zariadeniami, ktoré sú umiestnené vo všetkých izbách klientov a je možné ich premiestňovať podľa individuálnych potrieb klientov tak, aby boli vždy dostupné. Klienti zariadenia boli zapojení do protipožiarnych cvičení. Počas protipožiarnych cvičení sa hasiči spolu s personálom presúvali priamo do izieb klientov, zrozumiteľným spôsobom im vysvetľovali postupy, ktoré je potrebné dodržať v prípade požiaru a zároveň overovali porozumenie týchto postupov, čím výrazne posilnili ich schopnosť adekvátne reagovať v krízových situáciách. Individuálne plány klientov boli spracované podrobne, prehľadne a interdisciplinárne a klienti boli do ich tvorby aktívne zapojení. Rizikové plány boli taktiež vypracované detailne, s jasným rozlíšením medzi primeraným, zvýšeným a neprimeraným rizikom, obsahovali konkrétne opatrenia, ktoré sa reálne uplatňovali pri poskytovaní starostlivosti klientom a boli pravidelne prehodnocované. **Takýto spôsob práce s rizikami považuje NPM KOZP za príklad dobrej praxe hodný nasledovania.** Vo vzťahu k používaniu bočníc malo zariadenie vypracovanú internú smernicu a osobitný informovaný súhlas s ich používaním, ktorý bol určený výlučne pre tých klientov, u ktorých je použitie bočníc opodstatnené. Zariadenie sa systematicky zameriavalo aj na podporu autonómie klientov a vytváranie podmienok na ochranu ich súkromia. Klienti mali možnosť ako uzamknúť sa na toailete, tak aj uzamknúť si svoju izbu, pričom niektoré izby boli vybavené špeciálnymi zámkami umožňujúcimi zamestnancom v prípade potreby vstup do izby zvonku. **Za osobitne významný príklad rešpektovania súkromného života klienta NPM KOZP považuje umožnenie spoločného ubytovania dvom párom, ktoré sa zoznámili priamo v zariadení.** Klienti mali taktiež umožnený pobyt na čerstvom vzduchu v rámci areálu zariadenia počas celého dňa. Otázku bezpečnosti klientov v prípade otvárania a zatvárania hlavnej brány zariadenie vyriešilo zabezpečením manipulácie s bránou prostredníctvom aplikácie v mobilných telefónoch zamestnancov, čo je v ostrom kontraste s uvedenými zisteniami v CSS Horný Vadičov.

3.2 Spolupráca na národnej a medzinárodnej úrovni

3.2.1 Spoločné aktivity

Dňa 29. mája 2025 sa uskutočnilo koordinačné stretnutie subjektov NPM za účasti verejného ochrancu práv, komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím a komisára pre deti. Na koordinačnom stretnutí jednotliví účastníci prezentovali svoje zistenia a skúsenosti z monitorovacích návštev uskutočnených v roku 2025, ako aj priority na druhý polrok. Verejný ochranca práv - ako koordinačný subjekt NPM - vyhodnotil priebežné napĺňanie koordinačného plánu na rok 2025, ktorý pozostával z pravidelných pracovných stretnutí subjektov NPM, na ktorých sa má diskutovať o aktuálnych otázkach výkonu mandátu NPM, ako aj z hlavných koordinačných stretnutí NPM v širšom kruhu. V zmysle plánu boli v priebehu roka 2025 uskutočnené štyri pracovné stretnutia subjektov NPM, a to v mesiaci február, apríl, október a december.

V rámci budovania odborných kapacít a výmeny skúseností, verejný ochranca práv - ako koordinačný subjekt - zorganizoval **študijnú návštevu v Slovinsku pre všetky subjekty NPM** v dňoch 25. až 27. november 2025. Program návštevy zahŕňal predstavenie úradu ombudsmana v Slovinsku, ktorý napĺňa mandát NPM od roku 2006 a jednotlivých odborov zodpovedných za výkon systematických návštev. Súčasťou programu boli aj stretnutia s predstaviteľmi relevantných štátnych orgánov, ako sú ministerstvo spravodlivosti, ministerstvo zdravotníctva, ministerstvo pre solidaritu, policajný zbor a iné. V posledný deň návštevy mali subjekty NPM možnosť navštíviť ústav na výkon trestu, hlavnú policajnú stanicu v Ľublane, domov sociálnych služieb, psychiatrickú liečebňu a centrum vzdelávania a starostlivosti pre deti.

3.2.2 Spolupráca na národnej úrovni a šírenie povedomia

Okrem spomínaných spoločných aktivít sa jednotlivé úrady venovali aj stretnutiam a nadväzovaniu spolupráce v rámci svojej vlastnej vecnej príslušnosti na Slovensku.

Verejný ochranca práv

V roku 2025 venoval verejný ochranca práv osobitnú pozornosť prehĺbeniu spolupráce s **Generálnou prokuratúrou Slovenskej republiky** (ďalej len „GP SR“). Dňa 25. marca 2025 zorganizoval stretnutie s trestným odborom GP SR s cieľom prediskutovať otázku napĺňania mandátu NPM, dodržiavania princípu *do no harm* pri výkone mandátu a zároveň splnenia zákonných povinností pri oznamovaní závažných zistení a skutočností. V rámci stretnutia bola dohodnutá forma spolupráce a spôsob výmeny informácií, ktoré boli v roku 2025 aj náležite aplikované v prípade závažných zistení z ústavu na výkon trestu odňatia slobody.⁵²

Na **pozvanie GP SR** sa verejný ochranca práv následne, dňa 3. apríla 2025, zúčastnil pracovného stretnutia prokurátorov - špecialistov pre trestný úsek prokuratúry. Verejný ochranca práv na stretnutí zhodnotil doterajšiu spoluprácu s trestným úsekom prokuratúry v oblasti ochrany základných práv a slobôd a poďakoval sa za ňu. Tiež predstavil činnosť NPM.

⁵² Vid' časť. 3.1.1.

V rámci diskusie sa otvorili viaceré spoločné témy a účastníci vyjadrili pripravenosť pokračovať v spolupráci a vzájomnej podpore pri ochrane práv a slobôd na Slovensku.

V rámci šírenia osvetu a povedomia o základných ľudských právach a slobodách osôb obmedzených na slobode prijal verejný ochranca práv **pozvanie z Akadémie Policajného zboru** v Bratislave a dňa 4. novembra 2025 zrealizoval prednášku pre príslušníkov PZ – poslucháčov akadémie – na tému „Výkon pôsobnosti verejného ochranca práv v podmienkach činnosti subjektov bezpečnostnoprávných služieb“. Okrem toho sa zástupcovia NPM KVOP taktiež zúčastnili vzdelávania na Strednej odbornej škole Policajného zboru v Bratislave, kde 9. septembra 2025 prezentovali svoje zistenia zo systematických návštev v CPZ a v určených priestoroch, ako aj poznatky z oblasti používania donucovacích prostriedkov.

V roku 2025 NPM KVOP taktiež začal **spoluprácu s Inštitútom vzdelávania ZVJS**. V dňoch 13. augusta 2025 a 23. októbra 2025 sa členovia NPM KVOP zúčastnili vzdelávania nových príslušníkov ZVJS na tému ochrany ľudských práv na národnej aj medzinárodnej úrovni a priblížili im fungovanie a pôsobnosť ľudskoprávných inštitúcií. Vzdelávanie prebiehalo v súlade s oficiálnym vzdelávacím programom ZVJS.

K prehĺbeniu spolupráce medzi verejným ochrancom práv a ZVJS došlo aj 12. decembra 2025, kedy sa zástupcovia KVOP a NPM KVOP zúčastnili **celoslovenskej porady nadriadených ZVJS** (riaditeľov ústavov a riaditeľov odborov), na ktorej prezentovali hlavné zistenia v rámci systematických návštev NPM a diskutovali o nich, rovnako ako aj o individuálnych podnetoch, ktoré verejný ochranca riešil.

V rámci zvyšovania odbornosti sa v dňoch 9. a 10. decembra 2025 členka NPM KVOP zúčastnila online programu odbornej prípravy v oblasti multidisciplinárneho prístupu k duševnému zdraviu, ktorý je súčasťou iniciatívy EÚ-PROMENS a jeho partnerom na Slovensku je občianske združenie TENENET. Zámerom tohto programu je prispieť k širšiemu európskemu úsiliu o posilnenie systémov duševného zdravia prostredníctvom spolupráce a budovania kapacít na národnej a medzinárodnej úrovni.

V priebehu roka sa NPM KVOP taktiež venoval pripomienkovaniu legislatívnych návrhov, predovšetkým **novelizácii zákona o výkone trestu odňatia slobody, zákona o obecnej polícii, zákona o Policajnom zbore**,⁵³ **ako aj zákona o pobyte cudzincov**. NPM KVOP sa taktiež zapojil do legislatívnych príprav a diskusií ohľadom implementácie Migračného paktu na Slovensku.

Komisár pre deti

Komisár pre deti prostredníctvom NPM v roku 2025 systematicky rozvíjal spoluprácu na národnej aj medzinárodnej úrovni s cieľom posilňovať ochranu práv detí umiestnených v zariadeniach, v ktorých nemajú možnosť voľného opustenia. Spolupráca bola zameraná najmä na výmenu odborných poznatkov, rozvoj metodických postupov, posilňovanie preventívneho rozmeru monitoringu a podporu odborných kapacít zamestnancov zariadení.

⁵³ Pripomienky verejného ochranca práv v rámci medzirezortného pripomienkového konania zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony (LP/2025/691): <https://vop.gov.sk/report/mpk-zakon-o-policialnom-zbore/>.

Na národnej úrovni sa komisár aktívne zapájal do odborných a medziinštitucionálnych podujatí, na ktorých **prezentoval zistenia vyplývajúce z monitorovacej a výskumnej činnosti NPM**. Dôraz bol kladený najmä **na prevenciu neľudského a ponižujúceho zaobchádzania, podporu bezpečného vzťahového prostredia a rozvoj kompetencií personálu pri zvládaní náročných situácií v práci s deťmi**.

Dňa **14. januára 2025** ÚKPD zorganizoval **odborné stretnutie zamerané na podporu bezpečnej vzťahovej väzby detí**. Cieľom stretnutia bolo **metodicky ukotviť hodnotenie vzťahového prostredia** v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany detí a v špeciálnych výchovných zariadeniach. Výstupy zo stretnutia boli následne využité pri **tvorbe metodických nástrojov, najmä dotazníka zameraného na vzťahové aspekty fungovania zariadení, ako aj pri realizácii rozhovorov s deťmi a so zamestnancami počas monitorovacích návštev**. Tieto nástroje prispeli k presnejšiemu a cielenejšiemu kladeniu otázok v rámci monitoringu.

V dňoch **8. – 9. apríla 2025** sa tím NPM ÚKPD aktívne zúčastnil **odbornej konferencie Láska a hranice**, konanej v Piešťanoch pod záštitou komisára pre deti. Konferencia bola zameraná na **nastavovanie hraníc v starostlivosti o deti** v zariadeniach sociálnoprávnej ochrany, náhradnej starostlivosti, reedukačných a zdravotníckych zariadeniach. Tím NPM **prezentoval činnosť NPM, význam bezpečnej vzťahovej väzby a primeraného nastavovania hraníc v inštitucionálnom prostredí**. Odborná diskusia poukázala na potrebu rovnováhy medzi podporným prístupom a jasne stanovenými hranicami, ako dôležitého predpokladu ochrany duševného zdravia detí.

Následne, dňa 14. apríla 2025 sa uskutočnilo nadväzujúce odborné stretnutie v **RC Tornaľa**, organizované ÚKPD v spolupráci s RC Tornaľa, Regionálnym úradom školskej správy Banská Bystrica a za účasti zástupcu MŠVVaM SR. Stretnutia sa zúčastnili aj **zástupcovia detí umiestnených v reedukačných centrách**, ktorí aktívne prispeli svojimi názormi a skúsenosťami k riešeniu problematiky nastavovania hraníc. Stretnutie sa zameralo na posilnenie **participácie detí pri tvorbe a uplatňovaní pravidiel** v zariadeniach. Komisár pre deti v tejto súvislosti opakovane zdôraznil potrebu systematického zapájania detí do rozhodovania vo všetkých otázkach, ktoré sa ich týkajú, ako základného princípu ochrany práv dieťaťa.

Komisár pre deti, vrátane tímu NPM, sa dňa **5. júna 2025** zúčastnili odbornej konferencie **Quo vadis – detské duševné zdravie**, ktorá sa konala v Detskej psychiatickej liečebni Hraň n. o. pod záštitou ÚKPD a za **účasti ministra zdravotníctva Slovenskej republiky**. Cieľom podujatia bolo posilnenie odbornej diskusie, identifikácia možností systémového zlepšenia starostlivosti o detských pacientov v oblasti duševného zdravia a hlavne vytvorenie **pracovnej skupiny Rady vlády Slovenskej republiky pre duševné zdravie, ktorá sa podieľa na vypracovaní Konceptie rozvoja a podpory starostlivosti o duševné zdravie detí a mládeže na Slovensku**. V rámci pracovného programu tím NPM zároveň uskutočnil **informatívnu návštevu Detskej psychiatickej liečebne Hraň n. o.**, zameranú na získanie poznatkov o podmienkach poskytovania starostlivosti a o fungovaní zariadenia z pohľadu preventívnej ochrany práv detí.

V rámci prípravy celoslovenského výskumu zameraného na kvalitu vzťahových väzieb detí v CDR dňa **20. júna 2025** ÚKPD zorganizoval **odborný online webinár**

pre psychológov CDR. Webinár bol zameraný na predstavenie metodického rámca výskumu, kompetencií NPM a praktických usmernení k zberu dát.

Samotná **realizácia výskumu** prebiehala v období **od 24. júna 2025 do 20. septembra 2025** a zapojilo sa do nej **609 detí vo veku 14 – 18 rokov** zo všetkých CDR na území Slovenskej republiky. **Výsledky výskumu jednoznačne potvrdili, že kvalita vzťahov je pre deti v CDR kľúčovým faktorom ich emocionálnej stability a pohody.** Najvýraznejším zistením je mimoriadny význam súrodeneckých vzťahov. Deti hodnotili vzťahy so súrodencami ako najkvalitnejšie zo všetkých skúmaných rodinných vzťahov a vykazovali v nich najvyššiu mieru spokojnosti. Takmer **60 % detí uviedlo dobrý vzťah aj so súrodencami**, ktorí nie sú umiestnení v rovnakom zariadení. Zistenia potvrdzujú, že **súrodenci predstavujú pre deti v CDR najstabilnejší zdroj bezpečia, kontinuity a pocitu spolupatričnosti.**

Výskum zároveň poukázal na **riziká spojené s rozdeľovaním súrodeneckých skupín.** Takmer **pätina detí uviedla, že ich súrodenci sú umiestnení v inej skupine v rámci CDR, a viac ako 13 % detí má súrodencov umiestnených v inom CDR.** Vzhľadom na preukázaný význam súrodeneckých väzieb ide o zistenia, ktoré si vyžadujú zvýšenú pozornosť a ďalšie odborné skúmanie.

Významným zistením je aj **vplyv geografickej blízkosti biologickej rodiny.** Deti umiestnené v CDR v **rovnakom kraji, v akom žijú ich biologickí rodičia, uvádzali častejší osobný kontakt** a hodnotili **vzťahy s rodičmi pozitívnejšie.** Výsledky tak potvrdzujú, že umiestňovanie detí čo najbližšie k pôvodnému rodinnému prostrediu má zásadný význam pre udržiavanie a kvalitu rodinných väzieb.

Výskum poukázal aj na **obmedzenú mieru osobného kontaktu s biologickými rodičmi, najmä s otcami – viac ako 60 % detí** sa s otcom stretáva osobne maximálne jeden až dvakrát ročne, alebo vôbec. Napriek tomu viac ako polovica detí uviedla spokojnosť s aktuálnou mierou kontaktu, pričom približne päťina detí by si želala častejšie stretávanie, najmä so súrodencami mimo CDR.

Pozitívnym zistením je, že **deti vo veľkej miere vnímajú zamestnancov CDR ako podporujúcich udržiavanie kontaktu s biologickou rodinou.** Nepodpora kontaktu sa ukázala skôr ako individuálny problém než systémový jav, čo svedčí o profesionálnom prístupe väčšiny zariadení.

Výskum priniesol aj dôležité zistenia v oblasti **duševného zdravia a práce s traumou.** Hoci sa s **takmer 80 % detí niekto rozpráva o ich ťažkých životných skúsenostiach**, len približne **štvrtina detí využíva pravidelnú psychoterapeutickú podporu.** Tento údaj poukazuje na potrebu posilnenia dostupnosti **systematickej a kontinuálnej odbornej starostlivosti o duševné zdravie detí v CDR.**

Osobitná pozornosť bola venovaná aj téme **odpustenia**, ktorú ÚKPD považuje za dôležitú z hľadiska spracovania minulých skúseností a prevencie transgeneračného prenosu traumatických vzorcov. Viac ako **polovica detí má pocit, že svojim rodičom odpustila**, avšak len **približne 27 % detí uviedlo, že sú k odpusteniu cielene vedené zo strany zamestnancov CDR.** Výsledky naznačujú potrebu systematickejšej práce s touto témou v zariadeniach. Za významné považujeme aj zistenie, že **takmer 30 % detí by si želalo**

častejší kontakt so svojou najbližšou osobou, pričom touto osobou nie sú vždy biologickí rodičia. Okrem súrodencov a starých rodičov deti často označovali za blízke osoby aj zamestnancov CDR, najmä vychovávateľov, čo potvrdzuje ich kľúčovú rolu v životoch detí.

Realizovaný výskum poskytol jedinečný a rozsiahly pohľad na prežívanie vzťahov detí v CDR z ich vlastnej perspektívy. Získané zistenia predstavujú **dôležitý podklad pre ciele odporúčania, systémové zmeny a ďalšie odborné aktivity** ÚKPD a NPM so zreteľom na posilňovanie vzťahov, ako základného predpokladu ochrany práv a duševnej pohody detí.

Spracované výsledky tohto výskumu boli v roku 2025 odprezentované na dvoch významných odborných konferenciách. V dňoch **7. – 8. októbra 2025** sa tím NPM zúčastnil **konferencie Mosty v sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele**. Následne v dňoch **11. – 12. novembra 2025** boli výsledky prezentované na **konferencii Spolu pre bezpečný domov – odborný tím a jeho rola pri napĺňaní vzťahových potrieb detí**. Obe podujatia vytvorili priestor na odbornú diskusiu, výmenu skúseností a podporu implementácie odporúčaní do praxe.

V dňoch **23. – 24. septembra 2025** sa tím NPM aktívne zúčastnil **odbornej konferencie Spolu pre bezpečný domov** v Piešťanoch, konanej pod záštitou komisára pre deti. Konferencia bola zameraná na **posilňovanie bezpečného a rešpektujúceho prostredia v CDR**. Tím NPM vystúpil s príspevkom **Práva detí a potreby zamestnancov**, v ktorom poukázal na prepojenie ochrany práv dieťaťa, emočnej stability detí a podpory personálu.

Dňa **12. decembra 2025** sa odborný tím NPM zúčastnil **celoslovenskej porady nadriadených ZVJS** v Liečebno-rehabilitačnom stredisku Kováčová. V rámci programu NPM prezentoval tému **Mladiství vo výkone väzby a trestu – väzba len ako okrajové opatrenie**, pričom zdôraznil potrebu minimalizácie väzobného opatrenia, podporu alternatívnych riešení a význam systematického monitorovania podmienok výkonu väzby z pohľadu ochrany práv mladistvých.

Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím

NPM KOZP bolo aj v roku 2025 aktívne zapojené do spolupráce s psychiatrickou odbornou obcou, najmä prostredníctvom účasti na odborných podujatiach. S príspevkom zameraným na tému bezpečia pacientov aj personálu v rovine fyzickej aj emočnej, na faktory ovplyvňujúce bezpečnosť nemocničného prostredia, ako aj na preventívne opatrenia a postupy uplatňované v reakcii na bezpečnostné incidenty, sa NPM KOZP zúčastnilo konferencie Hlavalamy v detskej psychiatrii. Na Jesennom psychofarmakologickom sympóziu vystúpilo s príspevkom zameraným na kľúčové a opakujúce sa zistenia z monitorovacej činnosti, ktorého cieľom bolo upozorniť na najzávažnejšie nedostatky, podporiť systémové zmeny a zároveň inšpirovať zariadenia k zlepšovaniu kvality poskytovanej starostlivosti. Na 46. česko-slovenskej súdno-psychiatrickej konferencii NPM KOZP prezentovalo príspevok venovaný aktuálnemu stavu a problémom v oblasti súdom nariadených ochranných liečení a predbežných príkazov na umiestnenie do zdravotníckeho zariadenia. V rámci odbornej diskusie prebiehala aj výmena skúseností s kolegami z Českej republiky, kde v súčasnosti prebieha reforma výkonu súdom nariadených ochranných liečení.

ÚKOZP dňa 20. novembra 2023 uzavrel dohodu o spolupráci s GP SR, ktorá sa týka aj činnosti NPM KOZP. V roku 2025 sa NPM KOZP vďaka efektívnej spolupráci s GP SR podarilo zabezpečiť promptné preskúmanie anonymne nahláseného úmrtia v UNLP Košice, ktoré podľa informácií poskytnutých NPM KOZP malo mať základ v podozrení na zlé zaobchádzanie zariadenia s pacientmi umiestňovanými do izby určenej pre akútne stavy pacientov. NPM KOZP na základe anonymného hlásenia obratom vycestoval do UNLP Košice s cieľom preskúmať uvedené informácie a v priebehu niekoľkých hodín, za ústretovej pomoci GP SR, zorganizoval spoluprácu s lokálnymi civilnými a trestnými zložkami prokuratúry na mieste, ktorej jedným z výsledkov bolo napríklad aj vyžiadanie kamerových záznamov pre účely trestného konania v danej veci. Civilné zložky prokuratúry sa v rámci výkonu vlastnej činnosti taktiež zúčastnili na skúmaní predmetnej veci.

NPM KOZP bližšie spolupracuje s GP SR aj v oblasti výkonu súdom nariadených ochranných liečení a spoločne sa naďalej usilujú o odstránenie zistených systémových nedostatkov a zosúladienie výkonu súdom nariadených ochranných liečení s medzinárodnými štandardmi vzťahujúcimi sa na predchádzanie zlého zaobchádzania.

Pripomienky k navrhovanej legislatíve

V roku 2025 uplatnil NPM KOZP v rámci medzirezortného pripomienkového konania pripomienky k zákonu č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „školský zákon“)⁵⁴ a k návrhu Plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2026.⁵⁵

V školskom zákone sa v rámci § 120 podarilo presadiť **úpravu okruhu práv a povinností detí umiestnených vo výchovných zariadeniach s ohľadom na zabezpečovanie špecifických potrieb detí so zdravotným znevýhodnením** a doplnenie oblastí, ktoré budú upravené vnútorným poriadkom zariadenia, najmä o používanie mobilného telefónu. Nepodarilo sa však presadiť stanovenie limitov obmedzenia práv detí vo výchovných zariadeniach. Pozitívnu zmenu sa podarilo dosiahnuť vo vzťahu k zjednocovaniu obsahu vnútorných poriadkov tým, že ministerstvo vydá vzorový vnútorný poriadok. Ďalej sa podarilo presadiť, aby o zaradení dieťaťa na oddelenie s ochranným uzatvoreným režimom v RC rozhodoval širší okruh odborných subjektov, nielen riaditeľ zariadenia, aby dochádzalo k pravidelnému prehodnocovaniu tohto zaradenia a aby o takomto zaradení bol informovaný aj súd a prokuratúra. Vo vzťahu k ochrannej miestnosti, využívanéj ako opatrenie vo výchove, sa podarilo presadiť, aby bola monitorovaná obrazovým záznamom. Taktiež sa podarilo dosiahnuť, že podrobnosti o postupe pri nedovolenom pobyte mimo výchovného zariadenia, o personálnom zabezpečení výchovného zariadenia a o záchytnej miestnosti a ochrannej miestnosti budú ustanovené všeobecne záväzný právnym predpisom. Z pohľadu predchádzania zlého zaobchádzania vo výchovných zariadeniach môžeme konštatovať, že došlo k prijatiu viacerých pozitívnych legislatívnych zmien. Výzvou a úlohou štátu však aj naďalej ostáva spracovanie komplexnej reformy systému reedukácie, ktorý bude reflektovať na štandardy vzťahujúce sa na predchádzanie zlého zaobchádzania s deťmi.

⁵⁴ LP/2025/323: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/323>.

⁵⁵ LP/2025/643: <https://www.slov-lex.sk/elegislativa/legislativne-procesy/SK/LP/2025/643>.

Do plánu legislatívnych úloh vlády Slovenskej republiky na rok 2026 NPM KOZP navrhol zaradiť novú úlohu „Návrh zákona o výkone ochranného liečenia a detencie“, a to z dôvodu, že závažné systémové nedostatky v oblasti realizácie a výkonu **súdom nariadených ochranných liečení** v psychiatrických zariadeniach ostávajú v nezmenenej podobe aj napriek opatreniam uloženým v roku 2024. Výkon ochranného liečenia je v súčasnosti čiastočne, avšak nekomplexne a neucelene, upravený vo viacerých právnych predpisoch. Takýto stav je neudržateľný, keďže ani z týchto čiastkových úprav nie je možné vyskladať jednotný postup pri jeho výkone a realizácii. Z dôvodu, že v prípade ochranného liečenia ide o výkon ochranného opatrenia uloženého súdom v trestnom konaní, rovnako ako je tomu v prípade výkonu detencie, javí sa účelné, aby boli upravené v rámci jedného právneho predpisu. Takýmto spôsobom by konečne došlo aj k otvoreniu otázky financovania výkonu ochranných liečení, ktoré sú v súčasnosti plne hrazené len z prostriedkov verejného zdravotného poistenia, a to aj napriek tomu, že predstavujú obmedzenie osobnej slobody na základe rozhodnutia súdu. V tejto forme vláda Slovenskej republiky návrh neprijala, avšak do plánu legislatívnych úloh zaradila novú úlohu „Návrh zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 231/2019 Z. z. o výkone detencie“ s príslubom prehodnotenia úpravy výkonu detencie vrátane komplexného riešenia problematiky výkonu ochranného liečenia v oblasti trestného práva aj v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti. NPM KOZP vníma potenciál tejto úlohy sanovať tie oblasti, ktoré najviac „horia“, hoci aplikačná prax pri výkone a realizácii ochranného liečenia jednoznačne poukazuje na potrebu komplexného riešenia.

Podrobnejšie informácie o zisteniach NPM KOZP nájdete v Správe o činnosti komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím za rok 2025,⁵⁶ ktorá je dostupná aj cez nižšie uvedený QR kód.

QR kód – Správa o činnosti komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím za rok 2025

⁵⁶ Správa o činnosti komisárky pre osoby so zdravotným postihnutím za rok 2025: https://www.komisarprezdravnepostihnutych.sk/Komisarka/media/Spravy-o-cinnosti/2025/SPRAVA_2025_public_view.pdf

3.2.3 Medzinárodná spolupráca

Verejný ochranca práv

Tím NPM KVOP sa v roku 2025 venoval aj **prehľbovaniu spolupráce a prenosu skúseností z iných krajín**, ktoré taktiež vytvorili NPM. Okrem spoločnej návštevy všetkých subjektov NPM v Slovinsku, sa verejný ochranca práv a zástupcovia NPM KVOP zúčastnili bilaterálnych študijných návštev **v Arménsku, Gruzínsku, Francúzsku, Rakúsku a Srbsku**.⁵⁷ S podporou Rady Európy sa NPM KVOP zúčastnil aj študijnej návštevy v Taliansku, ktorej cieľom bolo priblížiť skúsenosti a prax v oblasti výkonu väzby a zaobchádzania s matkami s deťmi vo väzenskom systéme.

V nadväznosti na individuálne študijné návštevy a pri príležitosti medzinárodného dňa ľudských práv, dňa 10. decembra 2025, verejný ochranca práv organizoval minisummit ombudsmanských inštitúcií v Bratislave. Podujatia sa zúčastnili **ombudsmani z Azerbajdžanu, Srbska, Gruzínska a Českej republiky**⁵⁸ a diskutovali o napĺňaní mandátu NPM a o tom, ako posilniť jeho nezávislosť a účinnosť pri ochrane osôb pred neľudským alebo ponižujúcim zaobchádzaním.

Okrem toho, v dňoch 8. a 9. septembra 2025 sa verejný ochranca práv **zúčastnil summitu ombudsmanov V4 v Maďarsku**, kde účastníci diskutovali o stave ľudských práv a o aktuálnych témach s cieľom posilniť ochranu ľudských práv v krajinách V4, ako aj o implementácii mandátu NPM.⁵⁹

V rámci aktivít na podporu NPM organizovala Rada Európy vo februári 2025 v Štrasburgu workshop na tému Riešenie preplnenosti väzníc v Európe a rola NPM pri dodržiavaní práv a efektívnej kontrole. Následne bola v júni 2025 organizovaná konferencia NPM na tému Monitorovania policajného zaistenia, ktorého sa za NPM KVOP zúčastnila jedna členka. V dňoch 7. – 9. decembra 2025 sa členka NPM KVOP zúčastnila školenia v Paríži, zameraného na využívanie Sprievodcu pre národné preventívne mechanizmy k monitorovaniu implementácie Odporúčania Európskej komisie o procesných právach obvinených osôb vo väzbe a o materiálnych podmienkach väzby.⁶⁰ Podujatie bolo organizované Radou Európy⁶¹ a zúčastnili sa na ňom zástupcovia NPM zo 16 krajín. Účastníci sa venovali všetkým aspektom monitoringu väzby, najmä hodnoteniu dodržiavania procesných práv obvinených osôb,

⁵⁷ Informácie o jednotlivých študijných cestách:

Arménsko: <https://vop.gov.sk/bilateralne-rokovania-pocas-zahranicnej-pracovnej-cesty-v-armenskej-republike/>;

Srbsko: <https://vop.gov.sk/navsteva-vazensko-napravnego-zariadenia-pancevo-v-srbsku/>;

Gruzínsko: <https://vop.gov.sk/bilateralne-rokovanie-v-gruzinsku/>;

Francúzsko: <https://vop.gov.sk/studijna-navsteva-vo-vaznici-fleury-merogis-a-stretnutie-s-velvyslancom-francuzska-pre-prava-lgbt-ludi/>; https://vop.gov.sk/wp-content/uploads/2026/01/Notes-from-NPM-visit-France_EN_FR1.pdf;

Rakúsko: <https://vop.gov.sk/slovensko-rakuska-spolupraca-v-oblasti-ochrany-ludskych-prav/>.

⁵⁸ Minisummit ombudsmanov v Bratislave: spoločné záväzky na ochranu ľudských práv: <https://vop.gov.sk/minisummit-ombudsmanov-v-bratislave-spolocne-zavazky-na-ochranu-ludskych-prav/>.

⁵⁹ Summit ombudsmanov V4 2025: <https://vop.gov.sk/summit-ombudsmanov-v4-2025/>.

⁶⁰ Rada Európy: A Guide for National Preventive Mechanisms on the monitoring of implementation of the European Commission Recommendation on procedural rights of suspects and accused persons subject to pre-trial detention and on material detention conditions, júl 2025: <https://www.coe.int/documents/18550040/0/Guide+for+NPMs+on+the+implementation+of+the+EC+Recommendation.pdf/09c218d9-f824-a9ce-05dd-ac93f961da07?t=1758638981435>.

⁶¹ Okrem iného sa Verejný ochranca práv venoval aj výkonu rozsudkov Európskeho súdu pre ľudské práva v rámci mandátu NPM: <https://vop.gov.sk/stretnutie-s-generalnym-sekretariatom-rady-europy/>.

podmienok ich umiestnenia, zaobchádzania počas väzobného stíhania a uplatňovania medzinárodných štandardov.

Komisár pre deti

V oblasti medzinárodnej spolupráce sa dňa **3. októbra 2025** uskutočnilo **pracovné stretnutie so zástupcami českého ombudsmana**, iniciované českou stranou, s cieľom **inšpirovať sa fungovaním etablovanej inštitúcie komisára pre deti na Slovensku**. V kontexte zavádzania inštitútu ochrancu práv detí v Českej republike prejavili českí partneri záujem o legislatívny a inštitucionálny rámec ÚKPD, ako aj o praktické fungovanie NPM. Nad rámec výmeny skúseností sa **česká strana zapojila aj do vybraných aktivít ÚKPD**, čím sa **spolupráca posunula do praktickej roviny** a vytvoril sa **základ pre jej ďalší systematický rozvoj** v roku 2026.

V novembri 2025 sa ÚKPD v rámci medzinárodnej spolupráce zúčastnil s ostatnými tímami NPM **študijnej návštevy u NPM Slovinskej republiky**. Cieľom návštevy bolo získať poznatky o legislatívnom a metodickom rámci fungovania NPM, vrátane spôsobov monitorovania zariadení, v ktorých sa nachádzajú osoby zbavené osobnej slobody, vrátane maloletých. Súčasťou programu tímu NPM ÚKPD bola aj **terénna návšteva zariadenia CUDV (Center za usposabljanje, delo in varstvo) Radovljica** ako príkladu transformácie k sociálnemu modelu starostlivosti. Získané poznatky poukázali na prenosné **námety pre slovenský kontext**, najmä v oblasti **monitorovania obchodovania s deťmi, rozvoja regionálnej siete advokácie detí, posilnenia významu supervízie ako preventívneho nástroja, jednotnej evidencie obmedzujúcich opatrení a zapojenia verejnosti do kontrolných mechanizmov**, ktoré môžu prispieť k zvýšeniu efektivity a transparentnosti NPM v Slovenskej republike.

Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím

Dňa 30. októbra 2025 sa NPM KOZP zúčastnil online workshopu o NPM v Európe, organizovaného Právnickou a kriminologickou fakultou Katolíckej Univerzity Leuven Belgicko, ktorý bol zameraný na zriaďovanie NPM mechanizmov v európskom kontexte a na výmenu skúseností z ich fungovania. Z hľadiska činnosti NPM KOZP na workshope najviac rezonoval súčasný trend vykonávania systematických návštev vo vzťahu k osobám so zdravotným znevýhodnením, ktorého nosnou myšlienkou je, že **na zistenia v rámci systematických návštev nie je možné nahliadať len zúženou optikou Dohovoru OSN proti mučeniu a jeho Opčného protokolu a Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD)**, pretože ide o vzájomne prepojené medzinárodné štandardy.

NPM KOZP sa v dňoch 12. – 14. novembra 2025 zúčastnil na medzinárodnom workshope **Participácia detí so zdravotným znevýhodnením v úradných konaniach**, organizovanom Medzinárodnou komisiou právnikov (ICJ) v Bruseli, zameranom na výmenu osvedčených postupov a stratégií na zabezpečenie prístupu k spravodlivosti pre deti so zdravotným znevýhodnením, najmä tých s mentálnym a psychosociálnym znevýhodnením, a to vrátane práva byť vypočuté a zúčastňovať sa na trestnom, občianskom a správnom konaní.

4 Priority na rok 2026

4.1 Verejný ochranca práv

Keďže mnohé zo zistení poukazujú na systémové problémy v podmienkach a v zaobchádzaní s osobami obmedzenými na slobode, NPM KVOP plánuje v roku 2026 pokračovať predovšetkým vo výkone systematických návštev zariadení spadajúcich do pôsobnosti verejného ochranca práv. S cieľom kontroly implementácie navrhovaných odporúčaní plánuje NPM KVOP ďalej uskutočniť aj tzv. follow up (následné) návštevy miest, kde už bol monitoring NPM v minulosti vykonaný. V rámci tematického zamerania plánuje tím NPM KVOP venovať osobitnú pozornosť ústavom na výkon väzby, ako aj pokračovať v monitorovaní CPZ a určených priestorov.

NPM KVOP, ako koordinačný orgán, plánuje v roku 2026 pravidelne organizovať pracovné stretnutia tímov NPM s cieľom prehĺbiť spoluprácu, zjednocovať a štandardizovať postupy práce a výmenu praktických skúseností. Taktiež plánuje pokračovať v spoločných návštevách s ostatnými subjektami NPM, pretože takáto spolupráca je prínosná a podporuje myšlienku multidisciplinárneho prístupu k výkonu mandátu NPM.

Okrem týchto hlavných činností sa NPM KVOP plánuje zúčastňovať na školeniach a stretnutiach s partnerskými inštitúciami s cieľom čo najväčšieho prehĺbenia znalostí v oblasti predchádzania zlému zaobchádzaniu. NPM KVOP taktiež plánuje venovať osobitnú pozornosť šíreniu povedomia o ochrane ľudských práv s dôrazom na prevenciu zlého zaobchádzania medzi zodpovednými aktérmi a pokračovať vo vzdelávacích aktivitách, ktoré začal v roku 2025.

4.2 Komisár pre deti

Všeobecné priority

V roku 2026 bude NPM na ÚKPD pokračovať v napĺňaní svojho mandátu s dôrazom na systematickú prevenciu zlého zaobchádzania, posilňovanie ochrany práv detí a podporu kvality starostlivosti v zariadeniach. Strategickým východiskom ostáva vyvážené prepájanie monitorovacích aktivít, odborného vzdelávania, analytickej činnosti a podpory šírenia dobrej praxe.

NPM dôsledne rozšíri systematický proces monitorovania zariadení, v rámci ktorého bude identifikovať kľúčové skutočnosti, formulovať konkrétne odporúčania a sledovať ich implementáciu zo strany zriaďovateľov. Súčasťou monitoringu bude aktívne zapájanie detí a mladých ľudí do identifikácie problémov a hľadania riešení, ktoré sa ich bezprostredne dotýkajú. Reakcie zriaďovateľov budú pravidelne vyhodnocované, pričom NPM bude striktné vyžadovať odpočet prijatých opatrení a jasné písomné zdôvodnenie prípadov, v ktorých odporúčania neboli reflektované. Tento postup umožní presadzovať praktické a systémové zmeny zvyšujúce kvalitu starostlivosti a zároveň vyžadovať zodpovednosť zriaďovateľov za podmienky, ktoré priamo ovplyvňujú život detí.

Osobitné priority

Osobitnou prioritou prvého polroka 2026 bude ukončenie monitoringu reedukačných centier. Zostávajúce zariadenia budú navštívené v súlade s doterajšími skúsenosťami a s jednotnou metodikou NPM. Výstupom bude komplexná záverečná správa obsahujúca analytické zistenia, identifikáciu systémových výziev, odporúčania pre ďalší rozvoj a príklady dobrej praxe využiteľné naprieč sektorom. Správa má slúžiť ako podklad pre odbornú reflexiu a strategickú diskusiu o smerovaní starostlivosti o deti v týchto zariadeniach.

Popri tom sa NPM zameria na prehĺbenie kontextového pohľadu na situáciu detí v zariadeniach. Pozornosť bude venovaná lepšiemu porozumeniu procesov a rozhodovacích mechanizmov pred umiestnením detí do zariadení, vrátane práce s dostupnou dokumentáciou vedenou na úradoch práce, sociálnych vecí a rodiny. Analytický prístup podporuje identifikáciu systémových súvislostí, kontinuitu opatrení a posilnenie medziinštitucionálnej spolupráce, s cieľom zosúladiť prijímané riešenia s najlepším záujmom dieťaťa.

Dlhodobou strategickou ambíciou NPM zostáva podpora tvorby a zavádzania štandardov kvality starostlivosti a kvality vzťahov medzi deťmi a zamestnancami zariadení, ich odborné ukotvenie a postupné šírenie v praxi. Aktivity NPM v roku 2026 budú zároveň zamerané na podporu participácie detí a mladých pri tvorbe riešení, posilňovanie preventívneho charakteru ochrany práv detí, budovanie dôvery medzi inštitúciami a vytváranie priestoru pre konštruktívny odborný dialóg zameraný na udržateľné systémové zlepšovanie.

V roku 2026 ÚKPD plánuje podávať žiadosť o grant financovaný grantovým programom UN OPCAT FUND na posilnenie NPM.

4.3 Komisárka pre osoby so zdravotným postihnutím

Základným východiskom pri všetkých činnostiach NPM KOZP bude aj v roku 2026 ľudská dôstojnosť. Výkon a hodnotenie systematických návštev v roku 2026 bude zacielené na prepojenie optiky Dohovoru OSN proti mučeniu a jeho Opčného protokolu a Dohovoru OSN o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), ako vzájomne neoddeliteľných štandardov pri prevencii a posudzovaní zlého zaobchádzania. Prioritou bude identifikácia systémových rizikových faktorov a hodnotenie proporcionality obmedzujúcich opatrení.

Na základe zistení zo systematických návštev, ktoré opakovane poukazujú na pretrvávajúce systémové nedostatky, sa NPM KOZP zameria v oblasti psychiatrických zariadení na nevhodné materiálne podmienky, hodnotenie rizika pacienta, súdom nariadené ochranné liečenia, režimové opatrenia a zabezpečenie výkonu a ochrany práv pacientov. V oblasti sociálnych služieb sa NPM KOZP plánuje systematicky venovať hodnoteniu používania bočníc a zabezpečeniu reálnej možnosti pobytu klientov na čerstvom vzduchu, keďže ide o významné faktory ovplyvňujúce kvalitu života, autonómiu a ochranu ľudskej dôstojnosti klientov sociálnych služieb.

Systematické návštevy bude v roku 2026 NPM KOZP vykonávať najmä v detských psychiatriách a špecializovaných zariadeniach sociálnych služieb, v ktorých je potrebné posudzovať podmienky, opatrenia a prístup personálu s dôrazom na zvýšenú zraniteľnosť dotknutých rezidentov. Popri nich uskutoční aj opakované (follow up) systematické návštevy

v zariadeniach, v ktorých boli v minulosti identifikované závažné zistenia, a bude tak hodnotiť mieru implementácie uložených opatrení na nápravu a odporúčaní.

Vo vzťahu k budovaniu vnútorných kapacít bude NPM KOZP pokračovať v prehľbovaní odborných vedomostí v oblasti prevencie zlého zaobchádzania a s tým súvisiacich medzinárodných štandardov. Zároveň sa zameria aj na získavanie poznatkov o dobrej praxi zo zahraničných psychiatrických zariadení, ktoré môžu prispieť k zlepšeniu kvality výkonu systematických návštev a ukladaných odporúčaní smerom k zodpovedným aktérom. Dôležitou súčasťou aktivít bude aj šírenie povedomia o ochrane ľudských práv s dôrazom na prevenciu zlého zaobchádzania medzi všetkými relevantnými subjektmi.

NPM KOZP bolo poverené zorganizovaním veľkého koordinačného stretnutia všetkých troch subjektov vykonávajúcich mandát NPM, plánovaného na začiatok roka 2026. Cieľom stretnutia je zhodnotenie výkonu mandátu a výsledkov dosiahnutých v roku 2025 a nastavenie ďalšieho smerovania vzájomnej spolupráce v oblasti ochrany práv osôb obmedzených na osobnej slobode.

Príloha - Zhrnutie kľúčových odporúčaní NPM za rok 2025

I. Verejný ochranca práv

Ústavy na výkon trestu odňatia slobody a ústavy na výkon väzby

a) Dôkladné osobné prehliadky

V ústavoch na výkon väzby a v ústavoch na výkon trestu odňatia slobody pretrváva problematická prax vykonávania dôkladných osobných prehliadok spojených s úplným vyzliekaním osôb a vykonaním drepu. Takýto postup je Slovenskej republike zo strany výboru CPT opakovane vytýkaný, a to z hľadiska vysokej frekvencie, a aj z hľadiska spôsobu vykonávania prehliadok. Vnútroštátna právna úprava naďalej predpokladá, že osoba je počas dôkladnej osobnej prehliadky úplne nahá, pričom novela zákona č. 4/2001 Z. z. o Zbore väzenskej a justičnej stráže v znení neskorších predpisov explicitne zaviedla aj povinnosť vykonania drepu. Uvedený spôsob vykonávania dôkladných osobných prehliadok predstavuje závažný zásah do ľudskej dôstojnosti a súkromia. Plošné uplatňovanie týchto prehliadok bez individuálneho posúdenia nevyhnutnosti a bez využívania šetrnejších alternatív je v rozpore s princípom proporcionality a s odporúčaniami výboru CPT.

Odporúčania:

Prehodnotiť spôsob vykonávania dôkladných osobných prehliadok s cieľom zosúladiť ho s požiadavkami ochrany ľudskej dôstojnosti a s medzinárodnými štandardmi. Upustiť od rutinného vykonávania prehliadok formou úplného vyzlečenia a nahradiť ho šetrnejšími postupmi, najmä tzv. dvoj krokovou metódou postupného vyzliekania jednotlivých častí odevu. Zároveň je potrebné prijať systémové riešenia, vrátane vyčlenenia finančných prostriedkov na obstaranie telesných skenerov alebo iných bezpečnostných technológií, ktoré umožnia vykonávať osobné prehliadky účinne a zároveň dôstojným spôsobom.

b) Prístup k zdravotnej starostlivosti

Jedným z pretrvávajúcich nedostatkov vo všetkých ústavoch je neprítomnosť zdravotníckeho personálu počas víkendov a sviatkov. Tento stav má za následok oneskorovanie vstupných zdravotných prehliadok osôb po nástupe do ústavu, najmä pri prijatiach v piatok a počas víkendov. V praxi dochádza k situáciám, keď je vstupná zdravotná prehliadka vykonaná až po niekoľkých dňoch. Vstupná zdravotná prehliadka pritom predstavuje kľúčový nástroj ochrany zdravia a života osôb vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody a zároveň jedno z najdôležitejších preventívnych opatrení proti prípadnému zlému zaobchádzaniu.

Odporúčania:

Zabezpečiť, aby každá osoba bola podrobená vstupnej zdravotnej prehliadke kvalifikovaným lekárom najneskôr do 24 hodín od nástupu do ústavu, a to bez výnimiek aj počas víkendov a sviatkov. Tomu je potrebné prispôbiť personálne a organizačné zabezpečenie zdravotnej starostlivosti v ústavoch.

c) Štandardný režim väzby

Nastavenie štandardného režimu väzby vedie v praxi k výraznej izolácii obvinených osôb. Tie trávajú väčšinu dňa, spravidla až 23 hodín denne, uzatvorené v celách s minimálnym prístupom k zmysluplným aktivitám. Nedostatok pohybu, sociálneho kontaktu a podnetov má negatívny vplyv na psychický stav obvinených a môže predstavovať neprimeraný zásah do ich práv.

Odporúčania:

Zaviesť systematickú a pravidelnú ponuku zmysluplných aktivít pre osoby v štandardnom režime väzby, vrátane pohybových, vzdelávacích, pracovných alebo sociálnych aktivít tak, aby každá osoba mala reálnu možnosť tráviť denne čas mimo cely. Pri nastavovaní aktivít je potrebné zohľadniť osobitné potreby mužov, žien a mladistvých a vytvárať podmienky, ktoré minimalizujú negatívne dopady izolácie.

CPZ a určené priestory

a) Odoberanie zdravotníckych pomôcok a poučení

V CPZ a v určených priestoroch dochádza k plošnému odoberaniu osobných predmetov, vrátane zdravotníckych pomôcok a písomných poučení o právach zaistených osôb, a to aj v prípadoch, keď pre takýto postup neexistuje individuálne odôvodnený dôvod. Takýto postup môže viesť k ohrozeniu zdravia zadržaných osôb, aj k oslabeniu ich práva na informácie.

Odporúčania:

Odoberať zdravotnícke pomôcky a písomné poučenia o právach zaistených osôb len v prípadoch, keď existuje konkrétny a individuálne posúdený dôvod vyplývajúci z bezpečnostných rizík. Každý takýto postup je potrebné riadne zdokumentovať, vrátane jeho odôvodnenia, a priebežne ho prehodnocovať počas celého trvania zaistenia.

b) Vychádzky a pobyt na čerstvom vzduchu

Osoby umiestnené v CPZ, ktoré sú zadržané viac ako 24 hodín, nemajú v praxi vždy zabezpečený pobyt na čerstvom vzduchu. V niektorých prípadoch je realizácia vychádzok obmedzená z dôvodu absencie vhodných priestorov alebo nepriaznivého počasia, čo vedie k neprimeranému obmedzeniu pohybu zadržaných osôb.

Odporúčania:

Zabezpečiť, aby všetkým osobám zadržaným na viac ako 24 hodín boli poskytované pravidelné vychádzky v otvorenom priestore na čerstvom vzduchu. Zároveň je potrebné dobudovať alebo upraviť priestory na vychádzky, vrátane provizórnych prístreškov, ktoré umožnia realizáciu vychádzok aj počas nepriaznivého počasia.

II. Komisár pre deti

a) Rozdeľovanie súrodencov a obmedzený kontakt s rodinou

Kľúčové zistenia:

- Súrodenci sú umiestňovaní oddelene, bez systematicky zabezpečeného pravidelného kontaktu.
- Takmer 50% detí sa so súrodencami mimo zariadenia nestretáva alebo sa stretáva len sporadicky (1 – 2x ročne).
- Fyzický kontakt s rodičmi vo výkone trestu nie je vždy systematicky zabezpečovaný.

Odporúčania:

- Umiestňovať súrodenecké skupiny spoločne, ak tomu nebránia závažné dôvody.
- Zaviesť minimálny štandard pravidelného osobného kontaktu súrodencov (napr. týždenne).
- Systematicky umožňovať fyzické stretnutia detí s rodičmi vo výkone trestu.
- Metodicky zosúladiť prax s medzinárodnými štandardmi (napr. Odporúčania OSN k alternatívnej starostlivosti o deti).

b) Nedostatočné využívanie deeskalačných techník a neprimerané zásahy

Kľúčové zistenia:

- Evidované prípady fyzických reakcií personálu bez adekvátneho využitia deeskalačných postupov.
- Nedostatočná vnútorná reflexia incidentov a absencia systematickej supervízie.
- Metodické vedenie v oblasti zvládania afektívnych stavov detí nie je jednotné.

Odporúčania:

- Zaviesť jednotnú odbornú metodiku zvládania afektívnych stavov detí s dôrazom na deeskaláciu a posilniť systematickú a koordinovanú podporu zo strany zriaďovateľov.
- Posilniť systém pravidelných supervízií a odborných workshopov.
- Dodržiavať povinné hodnotenie každého incidentu a preventívne opatrenia.

c) Nedostatky v zdravotníckej, terapeutickej a psychologickej starostlivosti

Kľúčové zistenia:

- Obmedzená dostupnosť psychologických sedení v niektorých zariadeniach a vo všetkých zariadeniach absentuje prítomnosť psychoterapeutov.
- Absencia pediatra a detského psychológa vo výkone väzby mladistvých.

Odporúčania:

- Zabezpečiť finančné prostriedky na dostupnosť psychologickej a psychoterapeutickej starostlivosti v potrebnom rozsahu, vrátane finančnej kompenzácie činnosti interných psychológov zariadení poskytujúcich psychoterapiu.

- Systémovo riešiť zdravotnú starostlivosť mladistvých vo výkone väzby (pediater, detský psychológ).

d) Podmienky obmedzenia osobnej slobody mladistvých

Kľúčové zistenia:

- Dlhodobý pobyt mladistvých vo väzbe (aj viac ako päť mesiacov).
- Riziko vyplývajúce zo zdieľania spoločného priestoru s dospelými osobami.
- Nedostatočné systémové monitorovanie využívania väzby ako krajného opatrenia.
- Nedostatočné kladenie dôrazu na stredoškolské štúdium a nevyužívanie dostatočných možností na jeho zabezpečenie počas výkonu väzby.

Odporúčania:

- Umiestňovať mladistvých oddelene od dospelých, ideálne v špecializovaných oddieloch.
- Sledovať a vyhodnocovať dĺžku väzby s cieľom minimalizácie jej trvania.
- Zabezpečiť, aby väzba bola využívaná výlučne ako krajné a časovo obmedzené opatrenie.
- Vytvoriť funkčný mechanizmus pokračovania vo vzdelávaní počas výkonu väzby.

e) Ochrana súkromia, dôstojnosti a participácie detí

Kľúčové zistenia:

- Neprimerané obmedzovanie vychádzok počas adaptačnej fázy.
- Zverejňovanie citlivých údajov (napr. pomočovanie, odobraté výhody).
- Nedostatočná ochrana intimity pri hygiene.
- Nezverejňovanie kontaktov na nezávislé kontrolné orgány.
- Participácia detí nie je štandardizovanou praxou vo všetkých zariadeniach.

Odporúčania:

- Revidovať adaptačné režimy a zabezpečiť primerané vychádzky.
- Dôsledne chrániť osobné údaje a intimitu detí.
- Zverejniť kontakty na nezávislé kontrolné orgány a aktívne informovať deti o možnosti podania sťažnosti.
- Systematicky zapájať deti do tvorby individuálnych plánov a vnútorného života zariadení.

Záver

Zistenia z roku 2025 potvrdzujú, že ochrana práv detí v zariadeniach vyžaduje systematické posilnenie odbornej podpory personálu, jednotné metodické vedenie a dôslednú ochranu vzťahových väzieb detí. Súčasne však identifikované príklady dobrej praxe dokazujú, že pri dostatočnej odbornej podpore, aktívnej participácii detí a zapojení rodiny je možné výrazne zvyšovať kvalitu starostlivosti a predchádzať riziku zlého zaobchádzania.

III. Komisarčka pre osoby so zdravotným postihnutím

Psychiatrické zariadenia

a) Materiálne podmienky a terapeutické prostredie

V psychiatrických zariadeniach sú materiálne podmienky a celkové prostredie často deprimujúce, málo podnetné a netvorí terapeutické prostredie podporujúce zotavenie pacientov. Pacientom nie sú systematicky ponúkané zmysluplné aktivity a značnú časť dňa trávajú nečinne, bez možnosti aktívneho zapojenia sa do liečebného alebo do voľnočasového programu. Nedostatok aktivít a nevhodné prostredie môžu prehlbovať pocity beznádeje, pasivity a frustrácie.

Odporúčania:

Cielene vytvárať prostredie, ktoré je terapeutické, dôstojné a podporujúce duševné zdravie pacientov. Je potrebné zabezpečiť pravidelné a zmysluplné aktivity primerané zdravotnému stavu pacientov (napr. terapeutické, pracovné, pohybové, kreatívne alebo sociálne aktivity). Zároveň je potrebné zlepšovať materiálne vybavenie oddelení tak, aby prostredie nepôsobilo represívne alebo inštitucionalizovane, ale podporovalo pocit bezpečia, autonómie a rešpektu k dôstojnosti pacientov.

b) Rešpektovanie subjektivity a práv pacienta

Proces poskytovania zdravotnej starostlivosti je systematicky nastavený na prácu s pacientom ako s objektom liečby, čím nevytvára priestor na prácu s pacientom ako partnerom a subjektom liečby s vlastnými právami, potrebami a preferenciami. Takto nastavený systém neposkytuje priestor na ochranu práv pacientov a legitimizuje zásahy do ich práv bez individuálneho posúdenia nevyhnutnosti. Režimové opatrenia sú uplatňované plošne, bez zohľadnenia individuálnej situácie pacienta, pričom účel často „svätých prostriedkov“.

Odporúčania:

Prehodnotiť vnútorný režim a zaužívané postupy zariadení s cieľom odstrániť všetky zásahy do práv pacientov, ktoré nie sú nevyhnutné, primerané a zákonne odôvodnené. Je nevyhnutné posilniť individuálny prístup k pacientom, systematicky zohľadňovať ich názory a potreby a zabezpečiť, aby každé obmedzenie práv pacienta vychádzalo z individuálneho posúdenia rizík a bolo riadne zdokumentované. Zariadenia by mali aktívne podporovať kultúru rešpektu k pacientovi ako k nositeľovi práv.

c) Používanie obmedzovacích prostriedkov

Pri používaní obmedzovacích prostriedkov dochádza k nedodržiavaniu zákonných podmienok, najmä pokiaľ ide o odôvodnenosť ich použitia a primeranosť dĺžky trvania. V praxi sú obmedzovacie prostriedky často používané bez predchádzajúceho využitia deeskalačných techník a bez dostatočného individuálneho posúdenia stavu pacienta.

Odporúčania:

Zabezpečiť, aby používanie obmedzovacích prostriedkov bolo výlučne krajným riešením, v súlade so zákonom a len na nevyhnutne potrebný čas. Je potrebné systematicky uprednostňovať a rozvíjať používanie deeskalačných techník a alternatívnych postupov pred aplikáciou obmedzení. Je nutné posilniť vzdelávanie personálu v oblasti deeskalácie, ochrany práv pacientov a zákonných podmienok používania obmedzovacích prostriedkov, ako aj dôsledne monitorovať a vyhodnocovať každý prípad ich použitia.

Zariadenia sociálnych služieb**a) Bezpečnosť a pripravenosť na mimoriadne udalosti**

V zariadeniach sociálnych služieb nie sú vytvorené podmienky na bezpečnú evakuáciu klientov v prípade požiaru alebo iného bezpečnostného incidentu, a to najmä klientov s ťažkým zdravotným stavom alebo s obmedzenou mobilitou. Priestorové usporiadanie zariadení (napr. úzke dverné otvory, nevyhovujúce únikové cesty) často neumožňuje evakuáciu klientov na lôžkach. Zároveň chýba potrebné materiálne vybavenie, ako sú protipožiarne evakuačné podložky. Tiež nie sú pravidelne nacvičované evakuačné postupy ani s personálom, ani s klientmi. Tieto nedostatky výrazne zvyšujú riziko ohrozenia života a zdravia klientov a sú porušením zákonných povinností.

Odporúčania:

Zavedenie pravidelných praktických nácvikov evakuácie v prípade požiaru, ktoré umožnia identifikovať priestorové, materiálne a personálne nedostatky a následne ich odstrániť. Zariadenia by mali zabezpečiť primerané technické a materiálne vybavenie na evakuáciu imobilných klientov a upraviť vnútorné priestory tak, aby evakuácia bola v praxi uskutočniteľná, nielen formálne deklarovaná.

b) Sloboda pohybu klientov

Klienti majú často obmedzenú možnosť pobytu na čerstvom vzduchu alebo obmedzenú možnosť opustenia budovy zariadenia. Zariadenia uplatňujú zvýšený dohľad a uzatváranie priestorov paušálne, z dôvodu obáv o bezpečnosť klientov, bez individuálneho posúdenia ich schopností a rizík. Takýto prístup vedie k nelegitímnej obmedzovaniu slobody pohybu klientov a k ich dlhodobému pobytu v uzavretých priestoroch. Zároveň abscentuje primeraná podpora pre klientov, ktorí by na pobyt mimo budovy zariadenia potrebovali asistenciu.

Odporúčania:

Upustiť od plošného uplatňovania ochranných obmedzení a nahradiť ich individuálnym posudzovaním schopností a potrieb každého klienta. Je potrebné aktívne podporovať pobyt klientov na čerstvom vzduchu a mimo budovy zariadenia a zabezpečiť personálne podmienky tak, aby klienti, ktorí potrebujú asistenciu, mali reálnu možnosť opustiť izbu alebo zariadenie. Zariadenia by mali systematicky prehodnocovať všetky obmedzenia pohybu a odstrániť tie, ktoré nie sú zákonné, nevyhnutné alebo primerané.

c) Opatrovníctvo a konflikt záujmov

V oblasti opatrovníctva pretrvávajú systémové problémy, ktoré predstavujú vážne riziko konfliktu záujmov. V praxi sa vyskytujú prípady, keď je samotné zariadenie sociálnych služieb opatrovníkom svojho klienta s obmedzenou spôsobilosťou na právne úkony, prípadne keď zariadenia vykonávajú kolízne opatrovníctvo medzi svojimi klientmi navzájom. Takéto usporiadanie neprímerane oslabuje ochranu práv klientov a zákon ho nedovoľuje. Zároveň, kolízne opatrovníctvo nenahrádza riadny výkon funkcie opatrovníka, keďže sa vzťahuje len na úzko vymedzené právne úkony, zatiaľ čo ostatné právne úkony sú naďalej vykonávané samotným zariadením.

Odporúčania:

Aktívne iniciovať zmenu osoby opatrovníka v prípadoch, keď sú zariadenia opatrovníkmi svojich klientov, a to podaním návrhu na príslušný súd. Pri výkone kolízneho opatrovníctva je potrebné dôsledne zvažovať jeho obmedzený rozsah a možné následky pre ochranu práv klienta. Zariadenia by mali predchádzať konfliktom záujmov a systematicky presadzovať riešenia, ktoré posilňujú nezávislé zastupovanie klientov a ich právnu ochranu.